

Эхэ хайхан нютагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной
дөхбрийн 21-нээ
гарана

Бүгдэ
арадай
газетэ

1996
ИЮЛИИН
10
Зунай дундахуэ
морин харын 25
СРЕДА
гарагай 4
№128 (19468)
Газетын сэн
хэлсэгтэ.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ХҮДЭЛМЭРИИН ДОЛООН ХОНОГ

8. Республикын инвестиционно проект зохёохо талаар зүблөөн энэ долоо, Буряад Республикын Президент Потанов тэрэнэй хүдэлмэринэ хүтэлбэ. Хойшо Президент хубиинь дуудаар хүн зонтой уулзаһан байгаа. Энэй эрхэ байдалда залуушуулай "экономическа бэлдэхэ" гэхэн уласхоорондын эрхшээл нээгдэбэ.

9-13-най үдэрүүдтэ Буряад Республикын Президент А. В. Потанов Россин Федерациин Советтэ, Правительствын зургаануудта хүдэлхэ юм.

10. Урологийн асуудалнуудаар "Буряадская конференция" хуудалнуудтаар 1997 онуудта ном барлан хэблэлгын "Буряадская программа" проект хаража үзэхэ зүблөөн болохо. Газарай гүн дундахуэ ууды ашагалгын талаар лицензионно засадни зарлагданхай.

11-12. Улаан-Үдэ хотын 330 жэлэй зориулагданхай найндэрэй хэмжээ "Буряадская программа" хуудалнуудта эхилхэ. Эд хэрэглэгшэдэй эрхшээлгын "Буряадская программа" хуудалнуудта эхилхэ.

12. Нэгдэхэ сезондо үхибүүдэй зунай эмхидхэлгын дүнгүүдээр селекторнэ болохо.

13-14. "Сурхарбаан-96" гэжэ зунай найндэрэй нааданууд, спортын

мүрысөөнүүд стадионууд болон Дээдэ-Онгостойдохи республиканска ипподром дээрэ үнгэргэгдэхэ юм.

Промышленна политикын гол бодомжонуудаар, "Гэр байра" гэхэн тусхай программаар, "Газар абаха талаар конституционно эрхшээл тухай" Зарлиг бөөлүүлхэ тухай асуудалаар министрүүдтэй зүблөөнүүд энэ долоон хоногой туршада болохо. Ой модоной ажахын министерство ТАСИС программн талаар Европын комисситай, Ажалай ба ажалаар хангалгын министерство амаралтын үедэ хуулийн наһа гүйсөөгүйшүүдые саг зуурын ажалаар хангаха хэмжээ ябуулганууды үргэлжэлүүлхэ, Улаан-Үдэ хотодо Ажалай ба ажалаар хангалгын модельнэ түбье хубилган шэлэлхэ талаар Канадын болон Великобританийн мэргэжлэгшэдтэй хүдэлхэ байна. Республикын най хурагшад Саха (Якуд) Республикада үнгэргэгдэхэн уласхоорондын олимпиадада хабаадаха.

Улаан-Үдэ хотын ойн баярта зориулагданхай олон тоото хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэхэ. Зүжэглэгдэмэл зугаа наадан, Үндэһэтэнэй номой сан соо "Сэлэнгэ мүнэнэй эрьс дээрэхэ хото" гэхэн выставкэ, Этнографическа музейдэ "Забайкалийн арадуудай зохёохы уран бэлит" гэхэн выставкэ нээлтэ эдэ хэмжээ ябуулгануудтай тоодо ороно.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэлбэлэй албан.

1996 ОНОЙ ИЮЛИИН 3-ДА ОНОХОЙН ҮНГУУЛИЙН 12-ДОХИ БОЛОН ЗАРЕЧЕНСКЭ ҮНГУУЛИЙН 62-ДОХИ ОКРУГУУДНАА БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ДЕПУТАДУУДЫЕ ҮНГҮЛХА ТАЛААР ДАХИНАА ДУУГАА ҮГЭЛГЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН

ҮНГУУЛИЙН КОМИССИЙН МЭДЭЭСЭЛ

Һунгуулийн хоёр округто Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатуудай һунгалта үнгэргэхэ талаар дахинаа дуугаа үгэлгэдэ һунгалтадай 58,5 процент, тэрэ тоодо Онохойн округто 65,21, Зареченскэ һунгуулийн округто һунгалтадай 52,39 процент хабаадаа. Нюусаар дуугаа үгэлгын дүнгүүдээр Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатуудай һунгалтада гээбэл:

Онохойн һунгуулийн 12-дохи округтоо—Цымбалюк Андрей Павлович—Загарайн аймагай нютагай өһөдөн хүтэлбэрийн толгойлогшо.

Зареченскэ һунгуулийн 62-дохи округтоо—Михалев Игорь Васильевич—хаамал түхэлэй "Технопарк" гэжэ акционернэ бүлгэмэй генеральна директор.

Нюусаар дуугаа үгэлгын дүнгүүдээр депутатад кандидатудай һунгалтадай дүгһөө нэмээр дэмжэгдэхэ:

Һунгуулийн округто- дай нэрэ	Депутада кандидат- дууга	Дуугаа үгэлгэдэ ха- баадаһан һунгал- тадай тоо	Кандидат бүхөнэй тулоо үгэлгын дуу- гудай тоо
Онохойн 12-дохи	Гулин А. П. Цымбалюк А. П. Бүхы кандидатудай бургуушаа	8249	2318 5110
Зареченскэ 62-дохи	Михалев И. В. Шановалов В. А. Бүхы кандидатудай бургуушаа	7315	607 4068 2677
			124

Буряад Республикын һунгуулийн
комисси

Пауэрлифтинг

СВЕТЛАНА ТЕСЛЕВА— ДЭЛХЭЙН ЧЕМПИОН

Һүнүүдэй дунда
лифтингээр дэлхэйн түрүү
мүрысөөн туслаа Канадада болобо.
39 оронтой зугаада
хүсэтэй басагад энэ
сөөндэ хабаадажа, хаба
туршаһан байгаа.
Һүнүүдээр
Федерациин
уладмал команда илаата
ка, кубогаар шагнагдаа.
Этай, Финляндийн
надууд удаадахи
уудата гарабэ.

үлүүбэ бшуу.

Хэбгээд 80 килограммай
штанга аалиханаар үргэжэ,
гурбадахи һуури эзэлээд,
залуушуулай бүлэгтэ Европын
рекорд тогтообэ.

Хоёрдохы упражненидэ 145
килограммай штанга дала мүрэ
дээгүүрээ табижа, һуугаад
бодобо. Энэнь мүн лэ дэлхэйн
рекорд болоно. Гурбадахи
упражненидэ 150 килограммай
штанга үбдэгтөө хүрэтэр үргэжэ,
дүрбдэхэ һуурида гараа. Эдэ
бүхы амжалтануудтань тэрэнэй
тренер—Загарайн аймагай
Шэнэ-Бэрэнэй хүүгэдэй
спортын һургуулийн багша-
тренер, уласхоорондын классай

спортын мастер Александр
Деханов ехэ габыятай юм.

Светлана Теслева
залуушуулай дундаһаа хоёр
дахин Европын чемпион, 1994-
1995 онуудта Индонезидэ ба
Индидэ үнгэргэгдэхэн дэлхэйн
чемпионадуудта илаһан,
нөдөндө жэлэхэнэрнүүдэй дунда
Токиодо болоһон дэлхэйн
чемпионадта мүнхөн медаляар
шагнагдаһан намтартай. Энэ
хадаа нютагаймнай басаганай
эзэлжээтэ ехэ амжалта гээшэ.

Б-М. ЖИГИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Светлана
Теслева тренер Александр
Дехановтай хамта.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ЕХЭ ХУРАЛДААН ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛЭГ ДЭХЭНЬ

Бүгдэ буряадуудай
хоёрдохы съезд хүдэлмэрээ
июлийн 11-нэй 10 сарһаа
Улаан-Үдэ хотодо
үргэлжэлүүлхэнь.

Буряад драмын
академическэ театр соо
зарлагданхай тус съездын
хүдэлмэридэ хабаадахаа
үндэһэ яһатадай делегадууд
олоороо сугларба.

Ехэ хуралдаанай
делегатууд буряад арадай
Конгрессэй Устав баталан
абахын тула дэлгэрэнгы

хооролдоо дэлгэжэ, наһамжа
дурадхалнуудаа хэлэжэ,
хубаадажа, тэрэнниэ
баталан абахые хараална.

Съездын делегадууд болон
айлшад июлийн 10-най
үглөөнэй 9 сарһаа ВАРК-ын
байшангай гурбадахи
дабхарта бүридхэлдэ абтаха
юм. Эндэл журналистнуудтай
пресс-конференци
үнгэргэгдэхэ.

Бүхы асуудалнуудаар иимэ
телефоноор хонходоогы: 2-
27-60.

Эмхидхэлэй комитет.

ҮАЙНДЭРТЭ ОЛООРОО...

Улаан-Үдэ хотын байгуулагданаар 330 жэлэй ойдо
зориулагданхай найндэрэй хэмжээ ябуулганууд хараалагдаба.

Ленинэй орденгэ оперо болон баледэй академическэ
театр соо июлийн 12-ой 16 чашаа найндэрэй зүблөөн эхилхэ.

Июлийн 13-да Улаан-Үдэ хотын хүн зоной дунда найндэрэй
наада зугаа дэлгэгдэхэ юм. 11 чашаа Батарейкын хадада
найндэрэй нээлгэдэ зориулагданхай хэмжээ ябуулга
үнгэргэгдэхэ. Удаань 11 час 30 минутада Үдэ гол дээрэ
табигдаһан шэнэ хүүргэдээгүүр трамвайнуудай ябаха харгы
нээлгэдэ зориулагданхай баяр ёһолол болохо. Энэ үдэр номой
байшангай, мүн Байгаалин музейн дэргэдэ, Советүүдэй
талмай дээрэ уран найханай бүлгэмүүдэй концерт-наадан
наярха.

Үдэһын 7 чашаа Улаан-Үдэ хотын мэр В. А. Шановалов
ажалша хүн зоноо найндэрээр амаршалха, удаань концерт-
наадан болохоор хүлсэгдэнэ.

Июлийн 14-дэ ипподром дээрэ "Сурхарбаан-96" гэхэн ехэ
найндэр боложо, жагсаал-парад, спортын олон зүйлоор
мүрысөөнүүд үнгэргэгдэхэ юм.

Б. ЦЫРЕНПИЛОВ.

Улаан-Үдэ—Зүүн Сибирьтэ аралжаа наймаа эрхилдэг ехэ хотонуудай нэгэн юм. Тезд ямар хото худалдаа наймаанда хабаадалсадаггүйб даа. Энээнһээ бүхы хотын доторой байдал, экономикао дуудыдана гээшэл.

Июлиин 3-7-ной үдэрнүүдэд "Октябрь" кинотеатрай байшан соо үнгэргэгдэхэн Улаан-Удын яармаг түрэл хотынмай аралжаа наймаандаа эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байһыг гэршэлбэ. Энэ яармагта Эрхүү, Ангарск, Хабаровск, Комсомольск-на-Муре, Владивосток, Екатеринбург, Минск, Биробиджан, Ташкент хотонуудай болон Монгол уласай элдэб акционернэ бүлгэмүүд, фирмэнүүд,

ШУБУУНАЙ НҮННӨӨ БЭШЭ...

(Улаан-Үдын яармагһаа)

предпријатинууд хабаадалсаһан
байна.

Тус яармаг Улаан-Үдэ хотын 330 жэлэй ойн баярта зориулагдана гэжэ "Улаан-Үдын яармаг" гэгэн акционернэ бүлгэмэй директор Эржена Шоймполовна Бадмажанова суглааргшадта дуулгаба. Удаань Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо В. К. Агалов амаршагын үгэнүүдэе хэлээ.

Монголой генеральна консул
Д. Дашнямда үгэ үгтэбэ:

—Буряад орон Монгол Улас хоёр эртэ сагһаа хойшо ооһэд хоорондоо ото харилсажа байдаг. Бидэнэй хоорондохы экономикаса харилсаан бата бэхи. Жолһээлхэдэ, 1993 ондо үнгэргэгдэһэн Хяатлын яарматта манай Монголой 90 гаран фирмэ, предпритяитнууд хабаадлаасаа болзэй. Гүнхэдээ 3 миллион американ долларой хэмжээнэй хэлсэр баталаа һомди. Саападаа харилсаамнай үшкү үргэдэжэ, хүгжэжэ байхань болгогой!— гэжэ Монголой генеральна консул галархалз мэдүүхэн байа.

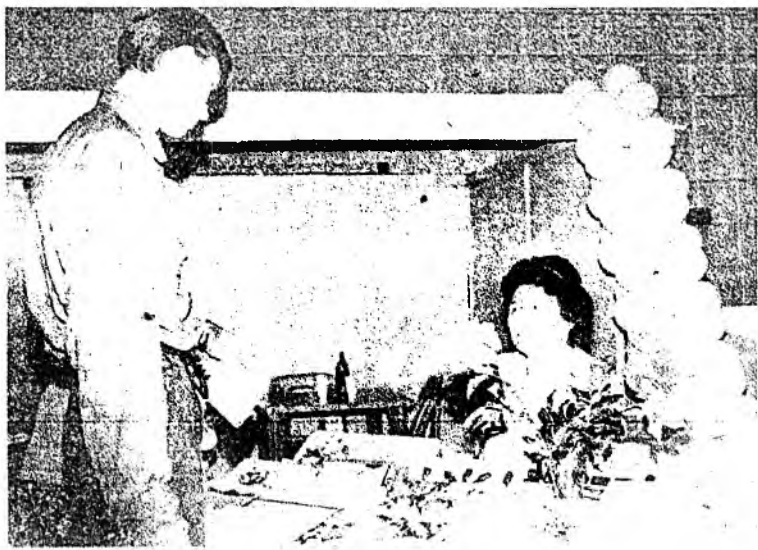
Улаан үдэ хотын мөрөн
 баригчид И. В. Курilenкийн байр
 баригчид дэг хоолойны ууде
 Бургад Республикайн
 Правительствын Түрүүлчийн
 орлогчид В. К. Агваа Монголдой
 голын хана консул Д. Дагняа
 голын аярмаг нэжжэ, бусдааа
 голын бобоо эажаа ороби.

Түүхэнжээг олбогчид тооцож
дээрн үүс хотын мөрөн оодон
дотны дэвсгэр гэж
дүнөөрөө бууламхайнд
дундаа гэдэг хэргийг

Яармагай тусхай эмхидхэгшэд хэд бэ гэбэл, Светлана Михайловна Лохова, Константин Эдуардович Лохов, Бэлигто Ванжинович Бадмажапов ("Хяатгын яармаг" гэжэ акционернэ бүлгэмэй генеральна директор), Эржена Шоймоллова Бадмажапова ("Улаан-Удын яармаг" гэжэ акционернэ бүлгэмэй директор) гэгшэд болоно.

—Мүноо сагта
нимэ хэмжээ
ябуулгапууды
үнгөргөхдө, бэлэн
бэлэн. Хотымнай
захиргаан манда сха
гуна хүргэлэн байна
Хяагтын яармаг үнгөр
болноо гэжэ хаанаһанай
Мэнай яармаг үнгөр
“Хяагтын яармагтай” ү
Эндэ Бэлэгто Ванжин
оролдолго гаргаа. Хоо
дундаа хэмжэе, Улаан-
газarta яармаг үнгөр
харилсалһанай үргэн ба
явнидэбэй. Тийн ту
“Улаан-Удын яарма
нэрэлдэнэ. Яармага
гэжэ сойлой байн
үнгөргөжэ һонаһанай ба
зонон ябасотай гезар
“Октябрь” кинотеатра
соо үнгөрлөбдэ
Эржэнэ Шойнзоловин

"Октябрь" кинотеатрай байсан дээрэ томо тэгшын утгууаар "Социальний өмнөк"

гэжэ бэлшээтэй байхые хараа
лэм. Энээн тушаа Хотын зоори
эрхилэлгын хорооной
түрүүлэгшэ Сергей Андреевич
Митрофанов иигэж
хэлээ: "Улаан-Удын олонхи
кинотеатрууд өөхэднхөө
гаргашануудые харюулжа
шаданагүй. Тиимэһээ эзэгүй
гэрэй түргэн болзор соо
хуушардагын эли. Кинотеатрай
байшангын бүтэн бүрин
запдань үлөөхэ гэжэ саг зуура
дэлгүүр бологдобо. Тус дэлгүүр
долоон хоногой 5 үдэртэ
социальна талаар
хамгаалагдаагүй зониие хангаха
ээрэгтэй. Эдэлэр үнэмшэлгээ
харуулжа, ишээ орохо болоно.
Тиихэдээ худалдаанай сэн хяма
байха үшартай".

Байшантай зал
шэмэглэгдэнхэй. Оцдоо хотохоо
ерлэн акционернэ бүлгэм,
фирмэ болон бусад эмхинүүдэй
тоо 35-да хүрэнэ. Энэнь урда
жэлнүүдтэ орходоо үсөөн.
Яармагта уригдаһан эмхинүүдэй
10 процентнь эндэ
хабаалдсаһан байна.

Монголой "Нэхий", Милск хотын "Капех", Ангарскийн "Ангарская нефтехимическая компания" гэхэ мэтэ бусад эмхинүүдэй ерээд байһые гансага обёрхоор. Илангала манай хүршэ болохо Эрхүү хотогоо олон эмхи яармагта хабаадалсаа. Тэдэнийе нэрлэбэл, "Блик", "Латекс", "ВиД", "Ольга", "Сибирская сахарная компания" гэхэ мэтэ.

—Бидэ хэлсээ баталха зорилготой бэшэ, харин "Мясокомбинат Ангарский" гэжэ нэрээ хамгаалхаяа, харуухаяа ерөөдү. Улаан-Удын 10-аад эмхи манай бүлэгтэй харилсажа байдаг. Ондоо эмхинуудтай дүй дүршлээо андалдажа, ажал ябуулгаарыа хонирхожо хаа, хайн байгаа. —

гэжээ "Мясокомбинат Ангарский" акционерийн булгэмэй генеральна директор үйлэдбэрийн талаар орлогч У. Миленькая ханалаа хуваахын

Эрхүү хотын "Сибирь-сахарная компания" гэсэн эмхийн түлөөлэгчээ О. Лыспак: "Манай эмхи 1992-аас байгуулагдсан. Новосибирск хотогоо мэдэлтэйбди. Бидэнд гадна Россин 13 хотод компаниин түлөөлэлэг бүх килограмм сахар 2680 түх сэнтэйгээр наймаалагдана. Хамгийн хэрэгтэй өөөдэтгөмнэйшье, зондон тухатай, — гэж мэдүүнэ.

"Ангарская химическая компания" акционернэ түдөөлөгч Н. Г. Кузьмин — Бидэнэр эхэ байгааг хохидолгүйгоор ябуулхыг бии шадалан оруулдогдби. Энэ асуушидхын тула үйлдбэр элдэб түхээрэлгэнү, оньхожоруулахийбди, мэтээс хараадаа абанг яахабиди? Үйлдбэрийг зүйлнүүднэй зондоо байд хэрэгтэй ха юм даа, — Николай Геннадьевич хэлэнэ.

Яармагай выставкэдэ
үгыб даа. Үхибүүдэй наа
хубсахан,
электроприборнууд,
hэрюун ундан, эдэс хоол
мэтэ, нэгэ үгөөр хэлэ
шудуунай хүнһөө бэшэ юу
булта бии.

Яармагта хабаадаггүй
оошэдынгөө эмхин
халгааха, дүй дүрш
агидадха, хэсээ баталха,
ябуудлынгаа үрэ дүн гар
аргатай. Мүн тэд
агханайхиваа хэды үсөөн
хабаадабаны, манай х
хүдэлдөө наймаанай х
хүндьен, дэмжэлсэж, х
зорижо ерөнхийн, най
Энэнь урданай хүн
хүдэлдөө наймаа эрхилж
дүүрэн ябадагныг хануула

хогодо үнэргэгдэлэн худалдаагаа
наймаанай яармаг Удмын
Удмын урданайнгаа шон
адаагүй байныг гэршэлэн
үшөө дахин дабтаха
хүрэнэ.

В. ДАШИНИМЭ
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: "Үдэн
Үдэн яармаг" акционер
бүлгэмэй директор Э.
Бадмажапова (зүүн гар)
В. К. Агалов; Монгол
генеральна консул Д. Даш
выставцын үедэ; танил
боложо байна.

М. ШАГТАКОВОЙ фото

"Сагаан алтая" сэдэрээр суглуулая

СОЮЗДНОВЪ СЪХЪ ДУЛДЫДАХА

үлдээ боллоо. Нэг гүүрүүн хонинтой
миханай, ноононой худалдан
абагчид үнэ сонгуудай бадай
хубиатагддаггүй дээрхэнь
ажайнууд жэлэй туршада
хонтой гэрээ гаргашыа бүтүүдэ
идахааяа боллоо. Ингэ ушарһаа
ажайнууд энэ алхам хэхэ
баатай болоо бшуу.

Жэжээ болгон хэлэбэл,
аймчтай нэгдөндө бүхидөө 100
тонно нооно үйлэдбрилжэ абаа
һэн. Энэнь урсанда жэлэйхнээ
аяар 70 тонноор бага нооно
хайшалан байна.

Химийн ба Цайдамай хамгаарийн ажлынхууднаа бүртгэж аймагт хүдөө ажлын бүртгэлд оруулахаар байгаа ондоо бүххүдөө 25 мянган толгой хонидой нооно хайсмахаар түрээслэнэ. Мэргэжлэдэй уридшаан тоолож үзэлэнэй ёшоор дүн хамтадаа 75 тонно "сараан алтан" сүгдүүлэхдөхө юм. Хамгаарийн 2 ажлын

хайнаахан нооно
оруухаданьшье, мүнөө жэлдэ
нооно үйлэдбэрлэхэ хэмжөөн
байаа эрид доонолохоор
хүлээгдэнэ. Нооноёо
хайшалууха хонидойшье тоо
толгойн үсөөрэнхэй. Хоин
хүрөгөө үгы хэжэ байһан
ажахынуудшье бии болонхой.
Тодорхойлох, “Эрдэм” колхоз
байһна оло минь 1000 толгой
хонидой нооно хиргажа абахань
гэншэ. Ойрын хэдэн жэлэй саада
тэр энэ ажахыда арбаад гаран
мянган хонидой ноонон
хайшалагдадаг байһан юм.

Аймаг дотор эгээд олон хонийтой Карл Марксын нэрэмжит кохоз энэ жилд 6500 хонийой ноого хайналхаар хараална. Тус ажигч урда мэтэл эгээд шухала кампанитай янаа бэлдэхэтэй хүржээ ерөө. Тэдэнэр акционериз "Улаан-Удын нарин" сэмын мануфактура" бүлгэмтэй холзээ

батарлаж, хайпалханг ноогойгоо сүх
тулааха байна. Юроогүйхид
муноо жэлдэ "Забайкальское
руно" гэлэн эбэлэй гүншүүрээр
абтаба. Энэ эбэлэй бүридэлдэ
Улаан-Удэн нарин сэмбэн
мануфактура, хонидыг
үсхэбэрилдэг манай
республикын болон Шэтын
областийн томо-томо
ажахинууд ородог юм.
"Забайкальское руно" эбэлэй
бүридэлдэнг ороходоо, Карл
Марксын нэрэмжэтэ колхоз
ноого тулааха болон бусад орёо
асуудалнуудаа хэр шиндхэжэ
шадахаб? Саг гэрнэлэн
харуулна бээ.

Похойной XX партсездын нэрэмжэтэ колхоз ПОШ фабрикатай баһаа хэлсээ баталанхай. Эндэ бүхыдоо 5000 гаран хонойд ноохон абтаха байна.

Ноогоо хайналхыгаа
хажуугаар хөндөө эдэвчин

үбшэнгүүддээ арша
хамгаалха хүдэмэрээ сагсо
баһал эрхилхэ шухала
тоологдоно. Аймагай ба
ажахынуудай ветерина
албанууд энэ шухала хэр
сэхэ харуусалгатай болоно.

XX партсэвдэн нэрэмж
колхоз жла бүхэндэ шууд
камнизяа яһала
гуримтайгаар үнгэртэй
заншалтай юм. Эд
хайшаагшадаар гол тү
механизаторнууд хүдээ
Эдэнэрэй зариманиннь
жолдэ ажалажа, нилээд
дүршлэлтэй болоһон хүр
таагилдааг байһа гээшэ.

"Сагаан алта" сугауу кампани бөгөөд саг соо үнэ, кампани гэжээ тоологдох багад зүбтэй. Тиймээ харьюсалгатай энэ хайр бэлдэхдээ, илангана жэжээ асуудалнуудтай онсо анхара хандууха ёготой болохыг тийхдээ ажыхынууд өөрсдө шүүжээ гараха байгаа ха юм.

Н. НАМСАНА
"Сэлэнгэ" газетын редактор

II. HAMCAPAE

"Сэлэнгэ" газетын редактор

Буряад арадай Конгрессыг угтнуулан

педагогическа эрдэмтэй доктор Михаил Надмитович Очиров томилогдохон байгаа. Зүгээр дээрхээх эхэ хашалтада орожо, мүн "Буряадай залуушуул" газетэд зарим зоной ханаанда таараагүй толилогдохон боложо, партинаа гаража ошоон байна. Буряад-Монголой арадай партиин нийтийн бусад эмхинүүдээр дэмжэгдэбшье, (тусхайлбал, Россин Демократическа партиин республиканска бүлэгтэй хамта

дотор "Газар ба газар ашагалга", "Буряадарадай хэрэг сагааруулгын асуудалнууд", "1937 он болон нэгдүүлгын асуудалнууд", "Үндэһэтэн хоорондын эб нэгэн байлга", "Буряадууд ба уласхоорондын эрхэ" гэхэ мэтэ шухала асуудалнууд тухай хэлэгдээ хэн. Дүрбэн жэлэй саада тээ хэлсэгдэһэн энэ асуудалнуудта мүнөөшье болотор харюу үгтөөдүй байһаар. Тиыхэдэл үндэһэтэнниэ хэргээн

баранаб.

Жэшээлхэдэ, "Нэгэдэл" бүлгэмэй "Бээ дааһан байдал" гэхэн ойлгосо Буряад Республикын Конституцийн проект дотор бии, тиыхэдэ тусхай вариант соонь оройдоошье үгы. Үшөө гайхалтай юумэниинь гэхэдэ, Хамутаевай хуули сахигшадтай арасадаанда Москва хотодоо ерэхэн консультант, юридическэ эрдэмтэй доктор Ю. М. Лучинай дэмжээгүй хаань,

буряадай национальна округуудай статус федерацийн бүрин эрхэтэ субъектүүдэй статус хүрэтэр дээшлэлгэ ехэ ашаг үрэтэй. Илангаяа ажахын болон соёлой талаар харилсаха ехэ арга боломжо олгоно. Байгаалин баялигуудыг хэрэглэгын, мал ажалай, элүүрыг хамгаалгын, хүүгэдыг хүмүүжүүлгын, оюун ухаан бодолой, этикын философийн талаар буряад арадай мянган жэлэй дүршэлхэрлэгхэ, Буддын номнолоор ажаһуудалаа эмхидхэхэ арга олгоно.

Эгээл шухалань гэхэдэ, Буряадай газар дээрэ "Визэ хэрэглэжэ орохо тухай" Хуули абаха дурадхал хуули гаргагшадые айлгана. Саха республикада иимэ хуули гаранхай юм. Гурбан жэл болоод байхада энэ айһан ушарайн дүнгүүдэ эли бодо харагдана: ажаһуутшад аймнай тооо сэрэгтэй шэнэ подразделенинүүд болон түрэл нутагаа орхижо манай иишэ ерэхэн хүнүүд олошоруулаа.

Мүнөө үедэ бүгэдэ буряадуудай эблэлэй хоёрдохы съездын дүнгөөр буряад арадай конгрессэй залуу эдэбхитэдэй дурадхалан устав баталан абаха хэрэгтэ бэлдхэл ябуулагдажа байна. Конгрессэй устав зохёохо хүдэлмэри дүүргэгдээ. Энэ хэрэгтэ хуули ёһо мэдэхэ хүдэлмэрилэгшэд, эрдэмтэд, соёлоод хабаадуулагдаа. Түбхын түрүүндэ энэмнай "түлөөлэгтэ зургаан" бэшэ, харин "түлөөлэгтэ эмхи" байха. Бэшээрэ иматгал: Россин Федерацийн болон Буряад Республикын хүсэндөө байһан Үндэһэн Хуулинуудай, мүн "Үндэһэн арадуудай эрхэнүүд тухай" ООН-ой ажалай талаар уласхоорондын эблэлэй болон бусад уласхоорондын хуули ёһоной документүүдэй эрилтэдэ харюусана.

Тэрэшэлэн эмхидхэлэй-техническэ асуудалнууд гол түлэз баһал шийдхэгдэнхэй. Эмхидхэлэй комитетэй туһаламжа эриһэн нэгэшые фирмэ, эмхи гү, али юрын эрхэтэд иимэ энэ гуйлтадань арасагүй. Хоёрдохы съездын үргэлжэлхэ үдэрыг хүлээжэ байхада, конгресс байгуулха талаар залуу эдэбхитэд дүрбэн жэлэй туршада ажал ябуулаа гэжэ мартаха ёһогүйбди.

М. ФЕДОТОВА.

ЗАЛУУШУУЛ – МАНАЙ НАЙДАЛ

"Арадай зүбшээ" гэхэн хамтарал байгуулагдаа) тус парти националис ба экстремис үзэл бодол баримтална гэжэ гэмнүүлээ. Энээнһээ боложо, Буряад-Монголой арадай парти бутаран халаа, харин Очиров нийтийн ажал ябуулаһаа бусалтагүйгөөр холодохон байна.

Удаань 1992 оной мартын 16-да Буряадай Юстицийн министерствэдэ В. А. Хамутаев түрүүлэгшэтэй "Нэгэдэл" гэхэн нийтийн шэнэ эмхи бүридхэлдэ абтаа. И. Пронькинов, Э. Гармасна, Б. Васильев түрүүтэй нэгэдэлэй 38 эдэбхитэн бүгэдэ буряадай хурал зарлаха талаар хүдэлмэри ябуулжа эхилээ. Энэнь 1990 ондо үнгэргэгдэһэн Бүгэдэ буряадуудай нэгэдэхи съезд үнгэргэхэ гэжэ хараалһан байгаа. Буряадай Компартийн хүтэлбэри дор үнгэргэгдэһэн нэгэдэхи съезд үндэһэн соёл хүгжөөхэ Бүгэдэ буряадуудай эблэл байгуулаһаа ондоо юмныг үгөөгүй. Харин хурал үнгэргэхэ гэхэн бодомжо хадаа тэрэл жэлэй сентябрь нарада Эрхүү хотодо "ООН-до туһалаалгын Россин эблэлэй" нүүдэл заседанийн дүнгүүдтэ үндэһэлэн, "Россин Федерацийн үндэһэн арадуудай эрхэнүүд тухай ООН-ой конференци" гэхэн нэрэ доро үнгэргэгдэхэ түсэбтэй байгаа.

1992 оной ноябрь соо үнгэрһэн хуралай программа

хүгжөөлгын талаар асуудалнуудыг саг үргэлжэ шийдхэжэ байха Бурнацком шэнгэй саг үргэлжын түлөөлэгтэ зургаан байгуулха тухай түрүүшынхнээ хэлэгдэһэн байгаа. ВАРК гэшээмнай гансал соёлой талаар асуудалнуудыг шийдхэнэ ха юм.

Тиыхэдэ иимэ зургаан байгуулжа шадагдгүй. Шэнэ юмэн тухай түрүүшынхнээ хэлэхэдэ, юрэнхыдоол хүнүүд маргадаг ха юм.

Удаань Конституцинуудай үе саг ерээ нааб даа. Россин Федерацийн субъектүүдтэ Ельцин бээ дааһан байдал дурадхаа. Хэр бэлдхэлтэйб, болбосоронгиб--тэрэһнээ бээ дааһан байдалын хэмжээн дуудыдаг гэһэнэ. Тэрэ үедэ олонийтын мэдэрэл "Бээ дааһан байдал" гэхэн ойлгосо, мүн эконоическа шэнэ харилсаануудта наал дадажа байгаа. Манай ороной хүгжэлтэдэ энэ шата ехэ удха шанартай. Тиыхэдэ Буряадай засаг баригшад юумшөөб хүүлэһэн политикатай гэжэ ойлгогдоо хэн. Бүхы асуудалнуудыг федеральна хэмжээндэ гү, али ондоо р е с п у б л и к а н у у д т а шийдхэхыень хүлээгдэ лэ байдаг гэһэнэ. Гадна хаанашьёб бээлүүлэгдэһэн, шийдхэгдэһэн юумые зүб гэжэ ойлгуулхын түлөө залуу үеын түрүүшүүл хэды ехэ сагаа, хүсэ шадалаа

тэрэ булижа шадахагүй байгаа. Энээнэй ашаар бээ дааһан байдал хангагдаа, зүгөөр энэмнай засаг барижа байһан гүрэнэй албатадай габыа бэшэ гэжэ онсолхо хэрэгтэй.

Зориггүй байлгын, гэдэргээ эрьелгын арга манай республикада Президентын тушаал бии болгохо асуудалда хэрэглэгдээ гэжэ бидэ наанабди. Али олон асуудалнуудыг шийдхэхэ хэрэгтэ энэ "арга" хэрэглэгдэһэн зандаа. Газар эдлэгын шухала асуудалаар эрид шууд шийдхэбэри абтаагүй байһан ушар дээрэ хэлэгдээшые гэршэлэнэ.

1993 оной январь нарада Д э э д э - О н г о с т о й д о үнгэргэгдэһэн "Буряад Республикада гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлгыг бэхжүүлхэ асуудалнууд" гэхэн эрдэмт-практическа конференци олонийтын мэдэрэлдэ тодорхой түлхисэ болоо гэжэ наанадана. Үндэһэн арадай статус ба тэрэниингэжэсгэлгын ушар ёһо хадаа уласхоорондын юридическэ документүүд соо хүсэн түгэс, бүхы ороонуудта, тэрэ тоодо манай гүрэндэ бээлүүлэгдэдэг. Буряад арадаа гадна манай республикын бусад арадуудта олгогдохон статус, ганса үндэһэн арадуудай урда бэшэ, республикын бүхы ажаһуугшадтай урда ехэ арга боломжо нээнэ. Тэрэшэлэн

Урлан нарижуулга, ухаалан зохёолго мүнөөнэй эрхэ байдалда

МҮНГЭЭ ГАМНАБАЛ, АЛДАХАШ...

инновационно-промышленна политикын гол гуримууд тухай хөөржэ үгэбэ. Эдэ гуримуудай ёһоор, ямаршыг эд зоориин түхэлэй үйлдбэридэ техническэ болон технологическа ухаалан зохёолгыг дэмжэхэ арга боломжо олдохо зэргэтэй. Мүнгэзоорер номолхо али олон арга боломжонуудыг бэдэрхэ шухала. Тиыхэдэ гүрэнэй зүгһөө номололго эндэ мүн лэ оролсохо байна. Урлан нарижуулагша, ухаалан зохёолго социальна захиалаа хүдэлхэ ёһотой. Үгы наа, арай гэжэ бүтээһэн юумэниинь бодото хэрэглэмжээ олохогүй ха юм.

"Буряадай инжиниринг сетъ" гэхэн Правительствын түб н р е д р и я т и н у у д а й инвестиционнэ проектүүдыг бүтээхэдэнь, зүбшээ, заабарлар туһалха гээд хараалагдаһан

байгаа. Тээд мүнгэгүй дээрхээ предприятинууд тус түбтэ ерэнгүй, ханданагүй.

Гэхэ зуура, мүнгээ гамнаад - мүнгээ алдахаш гээд сэхэ хэлэхэ дуран хүрэнэ. Юуб гэбэл, мүнгэн хангай дутамаг сагта инвестиционнэ ёһотой проект бүтээхэ мэргэжэлтэды ажадаа абахань ехэ гаргашатай ха юм. Инвестиционнэ конкурс гэшээ шанга, эрилтэнь ехэ гэжэ мэдэжэ. Тээд энээнниэ предприятинуудта хэзээ ойлгохоб - мэдэгдэнгүй.

Нилээн лэ тэсэбэри хэрэгтэй гэжэ ойлгосотой. Промышленна политика гэшээмнай юрэнхы зүйл бэшэ, эрхэнүүдэй, методическа талаар үндэһэтэй, гүрэнэй зүгһөө дэмжэлэгтэй байха зэргэтэй.

Ямар нэгэн хэрэгтэ амжалта туйлаха гэбэл, хоёр зүйл хэрэгтэй: эдэбхитэд ба мүнгэ

зоори. Урлан нарижуулгада, ухаалан зохёолгодо ульһа залитай зон нилээн бии. Жэшээлбэл, Гусиноозёрскын ГРЭС-эй мэргэжэлтэд шулуу нүүрһэ эсэсэйн түхэлдэ хүргэхэ т ү х е э р э л г э н ү ү д ы е, Селенгинскын ЦКК-гай мэргэжэлтэд угаадаһан уһа сэрбэрлэхэ оньһон зүйлнүүдыг бүтээгээ.

"Завод "Теплоприбор" гэхэн акционернэ бүлгэмэй генеральна директор Владимир Бадмаев эндэ үгэ хэлэхэдэ, мүнгээ алмаха, арьбалха аргаяа гүйсэд хэрэглэнгүйбди гэбэ. Дулаанай элһэ хүсэ бүридхэлдэ абажа, алмажа байгаа наа, 20 процентдэ хүрэтэр алмажа болохо хэн.

Промышленнигуудай ба олзын хэрэг эрхилэгшэдэй холбооной генеральна директор Георгий Клочихин зогсоогдохон үйлдбэридэ ямар нэгэн проект

бээлүүлээд туршаха байгаа гэхэн наанажа хэлэбэ. Эндэ ехэ гаргаша хэрэггүй. "Завод "Электромашина" гэхэн акционернэ бүлгэмэй ахмад инженер Виктор Карлов худалдагдаһан продукциян өөрын үнэ сэнгэй 1,5 процентые инжиниринговэ фонддо оруулха гэхэн дурадхал оруулба.

Гүрэнэй бэшэ пенсионно жасын гүйсэдхэхы директор Андрей Громов налогово хүнгэлэлтэнүүдэй олгогдоо наань, инвесторнүүдыг олдохо гэхэн ажагалта хэбэ.

Промышленна политика тодоор, ушар ёһо мэдэнгээр ябуулаа наа, шэнэ технологи ухаалан зохёолгодо, инновационно проектүүдтэ мүнгэ зоори номолхо арга олдохо бэлэй гэхэн тобилол түгэсхэлдэнь хэгдээ.

Л. КАЛЬМИНА, журналист.

Буряад эрдэмтнн шэнэ бүтээлнүүд

Буряадай гүрэнэй университетэй хэблэл хаяхан тус университетэй ород хэлэнэй багша, эрдэмэй кандидат, доцент В. М. Егудуровагай "Типология глагола в бурятском и русском языках (на материале движения глаголов)" гэхэн ном барлан гаргаба.

Ород хэлые олон мянган хүнэй шэнжэлдэг байхадань, буряад хэлые гол түлэб арбаад-хорёод хүн лэ шэнжэлэн үзэдэг гэшээ. Тийн нилээд холо урагшаа дабшаан ород хэлэн тухай эрдэмэй үүдэнхээ буряад хэлэнэй гүйсэд эли болоогүй зарим асуудалнуудые шэнжэлэхэд, олон юумэн тодоржо үгэдэг, гурбан зуугаад жэл соо харилсажа байгаа энэ хоёр хэлэнэй нэгэн адли ба илгаатай зүйлнүүднэй элирдэг. Мүн иимэ шэнжэлэлгэ буряад зондо ород хэлэ, харин ород хэлэтэндэ манай хэлэ заахада хэрэгтэй болодог.

Элдэб хэлэлгын хубиин үгэнүүд, тэрэ тоодо глаголнууд дотороо удхаараа олон бүлэгүүд боложо илгардаг юм. Нэгэ хүдэлмэри соо эдэниие бүгэдыень харахын аргагүй хадань, В. М. Егудурова иматгал хүдэлөө тэмдэглэһэн үйлэ үгэнүүдые зэргэсүүлэн шэнжэлбэ.

"Хүдэлөөн (Хүдэлэл)" гэжэ бүхы замби түбидэ болодог хубилалтанууд болон процессүүд тэмдэглэгдэдэг ааб даа. Амиды амитан болон ургамал соошье боложо байгаа хубилалтанууд хүдэлөөндэл хабаатай. В. М. Егудурова бүхы янзын хүдэлөө бэшэ, харин юумэнэй нууриһаа хүдэлэн ябахыень тэмдэглэдэг үгэнүүдые абажа харана.

Ород хэлэндэ хүдэлөөнэй глаголнууд гэжэ үшинһөө хойшо 13-14 паар иимэ глаголнууд илгагдадаг: бекать-бегать, идти-ходить, ехать-ездить, везти-возить, нести-водить, гнать-гонять, лезть-лазить, тащить-таскать, лететь-летать, ползти-ползаты, плавать-плавать, нести-нести, катить-катать.

Буряад хэлэндэ элдэб янзын хүдэлөө тэмдэглэдэг үгэнүүд тог олон юм. Тусхайлбал, хүдэлөөнэй зүг, шэг харуулан үйлэ үгэнүүд: орохо, гуаха, ошохо, тэхэрхэ, үгсэхэ, уруудаха, дээшлэхэ, доошлохо, зүүлэхэ, баруулаха, хойшлохо, урагшалаха; эрьсэлдэн хүдэлэлгын тэмдэглэһэн үгэнүүд: тойрохо, эрьхэхэ, гороолхо; хүнэй гү, али малай үе мүсэ болон бэелн ямар нэгэн хубяар хэгдэһэн хүдэлөөн: харбаганаха-арбаганаха, шэдэхэ, гэхэхэ, алхагдахиха, бүхыхэ, хотойхо, тонгойхо, дэрбэлзэхэ, шарбалзаха, гоголзохо; доһолон дондорһон хүдэлөө тэмдэглэһэн үйлэ үгэнүүд: халганаха, хэжэрхэ, доһолхо, халжаганаха, хэбхэгэнэхэ; холо хүдэлэн харагдаһы тэмдэглэһэн үгэнүүд: һүүдэгэнэхэ, бүрэгшэхэ, һүүрэгшэхэ,

бүртэгэнэхэ, бүрэлзэхэ; байгаагдахиха хүдэлөөнүүд: халхилха, шуургалха, урдаха, тамарха, хабирха, шунгаха, сасарха, холжорхо; хүнэй ямаршье зорилгогүйгөөр ябахые тэмдэглэһэн үйлэ үгэнүүд: хэсэхэ, түгэншэлхэ, зайха, тэнэхэ; объектуудые субъектын хүдэлгэһы тэмдэглэлгэ: зөөхэ, асарха, абаашаха, шэрэхэ, татаха, зүдхэхэ; хүдэлөөнэй аали, түргэниие тэмдэглэлгэ: шуумайха, дугташаха, аалидаха, түргэдэхэ, түргэлхэ; мориной ябадал тэмдэглэһэн үгэнүүд: бүншэхэ, хайбарлаха, шогшохо, жороолхо, хатарха, оодорхо г. м.

Ород хэлэндэ эдээнэ яг тааралдаха илгаанууд үсөөн. Тиймэһээ тэдэ хэдэн үгөөр оршуулагдадаг юм. Жэшээнь, зүүлэхэ—идти или ехать на восток, һээхэлзэхэ—ходить красуясь, гуйбаха—качаться из

стороны в сторону, шарбаганаха-махать, виалты хвостом. Илангаяа маяг дүрсэ харуулан үгэнүүд буряад хэлэндэ олон. Тэдээндэ тудалдаха ород үгэнүүд үгн: тажаганаха (ехэ гүзээтэй ямар нэгэн амитанай гү, али хүнэй иишэ-тиишээ гүйхые хэлэнэ), ибаргаха ямар нэгэн өвбэгэрхэн гү, али тарган хүнэй жэжэхэнээр алхалхые хэлэнэ). Энэ мотын үгэнүүд, жэшээнь, пампаганаха, палхаганаха, пагдаганаха, паахайлганаха, пилганаха, пинтаганаха гэхэ мэтэ үйлэ үгэнүүд тог олон гэхэ.

Хүдэлөөнэй үгэнүүдэй удхыень зүбөөр гаргахын тулада, тиймэ удхые хубинууд (семэнүүд) болгожо халгаха хэрэгтэй гэнэ. Жэшээнь, "идти" гэхэн ород үгэдэ "хүдэлэн ябаха" гэхэн семэнэ гадна, "ябагаар ябаха" гэхэн семэ байна. "Ехать" гэбэл, тэрэ хоёрдохи семэнэ "ямар нэгэн унагаар ябаха" гэжэ болоно. Харин буряад "ябаха" гэжэ үгэдэнь, "ябагаар" гү, али "юмээр" ябаха гэхэн семэ үгы.

Хүнэй эгээл шухала үйлэнүүдые тэмдэглэдэг үгэнүүд хадань хүдэлөөнэй үгэнүүдтэ шэнэ удханууд олоор би болодог. Жэшээнь, ород хэлэнэй "идти" гэжэ үгэ 26 удхатай. Автор ород, буряад хүдэлөөнэй үгэнүүдэй удхануудые зэргэсүүлэн харахадаа, тэдэ ехэнхидэ бэе бээтээ тудалдадаггүй гэхэн тобшооло хэнэ. Жэшээнь, "ползаты" болон "мүлхихэ" гэхэн үгэнүүдэй гол удхань адли байбашье, шэлжэһэн удхануудын ондоо. Жэшээнь, ород хэлэндэ "ползаты" гэжэ үгэ "тон аалгаар ябаха" гэхэн

ҮЙЛЭ ҮГЭНҮҮД ЗЭРГЭСҮҮЛЭН ШЭНЖЭЛЭГДЭБЭ

шэлжэмэл удхатай: Поезд ползет. Буряадаар "поезд мүлхинэ" ("мүлхихэ ябана") гэжэ болохогүй, харин "аалгаар ябана" гэхэ. Үгэнүүдэй шэлжэмэл удхануудай тааралдадаггүй жама ёһые мэдэхэ гэшээ оршуулагдада, толи зохёогнодто угаа шухала юм.

Номой нэгэдэхэ бүлэгтэ хүдэлөөнэй үгэнүүдэй удхань, али бүхы талаһаа харагдаа хаа, хоёрдохи бүлэгтэнь буряад, ород хэлэнэй тиймэ үгэнүүдэй морфологическа илгаануудын шэнжэлэгдэнэ. Иимэ үгэнүүдэй шэлжээ дээрэ илангаяа глаголой вид тухай асуудалые хаража үзэхэниинь ехэ һонирхолтой. Буряад хэлэнэй видие олон эрдэмтэдэй, тэрэ тоодо эгээл ехээр проф. Ц.Ж. Цыдыповэй хаража үзбэшье, тус асуудал гүйсэд шиндхэгдэнхэй гэжэ хэлэхын аргагүй гэнэ.

Ород хэлэндэ "совершенный вид" ба "несовершенный вид" гэхэн хоёр вид бии. Бүхы үйлэ үгэнүүд эдэнэй али нэгэндэнь (заримдаа нэгэн зэргэ хоюулан дань) заагагүй хабаатай байдаг. Жэшээнь: шуметь-пошуметь г. м. Буряад хэлэндэ иимэ вид үгы.

Ц.Ж. Цыдыповэй бэшэхээр, буряад хэлэндэ 4 вид (түлэб) бии, тэдэ "байха" гэхэн туһалагша глаголой хүсөөр би болодог гэбэл: 1) дүүрэхэ; уншаад байна, 2) үргэлжэлэн (уншажа байна), 3) дабтаһан (уншадаг байна), 4) боложо болохо үйлын (уншахааа байна). Эдэниһээ гадна суффиксын хүсөөр би болоһон олон жэжэ түлэбүүд бии: нахилзаха, хотолзохо (суфф.-лза), харбаганаха,

эрбогонохо (суфф. -гана), эдизэрхихэ, эдээдхихэ (суфф. -жархи, -аадхи), ябашаха, бодошохо (суфф. -ша) г. м.

Тус асуудалые шэйжэлэхэдэ, В. М. Егудурова буряад хэлэндэ "дүүрэхэ" ба "дүүрэхгүй", мүн "дабтаһан" гэжэ гурбан вид бии, эдэнь мүн лэ туһалагша глаголой хүсөөр бүрилдэдэг гэнэ, жэшээнь: гүйлгөөд байна (дүүрэхэн вид), гүйжэ байна (дүүрэхгүй вид), гүйдэг байна (дабтаһан вид). Ц.Ж. Цыдыповэйхитэй зэргэсүүлбэл, эдэнь "боложо болохо" вид үгы.

Эдэ мүнөө, үнгэрһэн болон ерээдүй сагай бүхы үгэнүүдтэ байдаг. Жэшээнь, гүйжэ байна (гү, али ябана), гүйжэ байгаа, гүйжэ байха г. м. Гэгэр зарим талаар энэниинь арсан хэлэмээр ажагалаа гэхэдэ, иимэ видэй удханууд мүн ондоошье холбуулануудаар гаргагдажа болохо бшуу. Тусхайлбал, дүүрэхэн видие "һан байна" гэхэн түхэлэй холбуулалаар гаргажа болоно "ошоод байна" ба "ошоһон байна" г. м. Ц.Ж. Цыдыповэй "жэжэ түлэбүүд" гэшые "үйлын болоһон арга" гэжэ нэрлэхэ гэнэ. Эдэнь 3 видтэй хамта гарадаг гэнэ: ябашоод байна—дүүрэхэн вид ба үрэ дүнтэй ба эршэмтэйгээр бөөлхэн үйлэ, ябахадажа байна (дүүрэхгүй вид) багахан хэмжээгээр болоһон үйлэ) г. м. Ород хэлэндэнь үйлын ямар аргаар болоһонинь харуулагдадаг. Эдэ гол түлэб хоёр видэй али нэгэнэйнь оршом соо үзэгдэдэг. Жэшээнь, үйлын арга харуулан "заншуметь, пошуметь, отшуметь, напшуметь" гэхэн

ород үгэнүүд соверш. видтэй хабаатай. М. ханамжаар тус асуудал илангаяа хургуулида дэл болгохогүйн тулада бичхэлэндэ "дүүрэхэн дүүрэхгүй" гэхэн хоёр бичи, тэрэ туһалагша глаголые хүсөөршье, мүн суфф. хүсөөр нэгэ үгөөршье гэжэ хэлэбэл, таарамж шэнги. Жэшээнь, ябаад байбасгаагаа, ябадаг, ябах борболзоо, ялаганаа, ах дүүрэхгүй вид болоно.

Номой гурбадахи бүлэг буряад, ород хүдэлөөн үгэнүүд синтаксическа таар шэнжэлэгдэнэ. Тийхэ заншаһан ёһоор, мэдүүлэлэй ямар гэгэ (жэшээнь, нэмэлтэ, ушар г. м.) болодог бэ гэжэ харин хүдэлөөнэй үгэнүүд ямар үгэнүүдтэй холбоһон гэжэ харана. Энэнь "валентность" гэхэн терминээр тэмдэглэжэ Хүдэлөөнэй холбоһодог "актантууд" гэжэ нэрлэдэг

Тийн зай, саг, зорилго, байдал гэхэ мэтэ үг гаргалгаһаа дуулам хүдэлөөнэй глаголые актантуудын элдэб байдаг байна. Жэшээнь, шэгтэй семэтэй глаголы үйлын болоһон газар, мүн ажал гэхэ мэтые тэмдэглэжэ үгэнүүдтэй холбоһодог дахуул үггүй юумэнэй нэр дэлгэрүүлэгдэдэг. Харин хэлэндэ эдэнь предлогтой дамжуулагдадаг. Жэшээнь, хургуулида онохо—идти школу, хүдэлмэринөө ябахидти с работы, мүрэндэ ошохоидти на реку.

Юрэнхы дээрэн хэлэ буряад, ород хэлэнүүд гансахан багахан бүлэг боложо хүдэлөөнэй үгэнүүд В. М. Егудуровагай ном соо харагдаһан шэнги байбашье, үгэн дээрэ эдэ үгэнүүд жэшээ дээрэ буряад хэлэнь глаголой тен шухал асуудалнууд нэгээр харагда. Номоо бэшэхын тула оро буряад хэлэнэй болон юрэнхы янзын хэлэнүүд шэнжэлэгдэнүүдые шууд үзөө. Буряад хэлэ шэнжэлэгдэн багшанар болон окутад В. Егудуровагай энэ номы заатагүй танилсажа, эр мэдэсээ үргэдхэхэ ёһот буряад, ород хэлэнэй шэнжэлэгдэн үйлэ үгэнүүд зэргэсүүлэн шэнжэлэхэ арга м ж а л т а т а й г а үргэлжэлүүлэхыень автот хүсөө.

А. ШАГАДА
буряад хэлэ шэнжэлэгдэн

Мэдээжэ эрдэмтэ Пурбо Балданжапович Балданжабойн түрөөр 75 жэлэй ойн хүндэлдэ Зүүн зүгэй гар бэшгүүдые хадгалдаг байшангай музей соо экспонатууд табигдажа, дэлхэйн олон гүрэнүүдэй эрдэмтэдэй онсо анхарал татаһан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Америкэ болон Тайваньһаа ерэхэн айлшад.
П. БАЛАГУНОВАЙ фото.

ЭПГЭ, ЗҮРХЭНЭЙН НЭДЭРЭЛДЭ НҮЛӨӨНЭ

Гүйсэд ухаалдин ойлгогдоогүйшье хаа, эльгэ зүрхөөр мэдэрэгдэдэг тодо бэшэ зүйлнүүд хүн бүхэндэ байдаг. Энэниие ородоор "подсознание" гэжэ нэрлэдэг. Энэниинь нүдөөлжэ, хүн зониие олоорнь, ханаһан тээшээ хүтэлхэ "психотропно зэбсэг" элдэб ороннуудта шюусаар ухаалагдадаг. Хүн зониие нэлэнхы олоорнь этигүүлжэ шададаг энэ онол аргые зарим шунахай этэгээдүүд олзын хэрэгтэ хэрэглэдэг болоһон байна. Тиймэһээ иимэ зүйлтэй реклама хэхэнь Баруун Европодо хөригдонхой.

Харин урданай социалист ороннуудта тиймэ хуулин үгы тула заримдаа тэрэ арга хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, Польшын телевиденсээр харуулагдадаг зарим роликнуудта хүнэй эльгэ зүрхэнэй мэдэрэлдэ эдэбхитэйгээр нүдөөлдэг, зүгөөр хүнэй шодондэ обёорогдодоггүй мэдээсэл хэрэглэгдэнэ гэжэ хаяхан элирүүлэгдэ.

"Велла" гэдэг үгэнэй будаг тухай рекламн телевизорэй экран дээрэ харуулагдажа байха үедэнь шодондэ обёорогдохогүй бэшэлгэ түргэн дабтадан үнгэрдэг байба.

Энэниие мүрдэн шалгажа үзэхэдэ, олонхи рекламн роликнууд Польшодо хэгдэдэггүй, харин гададын ороннуудһаа айтадаг гэжэ тодорбо. Польшын мэргэжэлтэд текстыень оршуулжа, түрэл хэлэн дээрэ хэлүүддэг байна.

Шалгадаггүй реклама телевиденсээр харуулахын хүнэй ухаан мэдэрэлдэ аюултай нүдөө үзүүлхээр байна. Тиймэһээ Польшодо зохихо хуули абгаха ёһотой гэжэ Сеймэй депутатууд тоолон.

ТАКСИСТНУУД АРШАЛХА АРГА

Аратэнь хуугаад ябаһан хүнүүдхээ таксистнууд хамгаалха шэнэ арга СШС-а ухалагдана. Энэ хадаа түргэн агаараар дүүршэ мэнээ юм.

Арадахимни довтолхонь гэжэ ойлгон таксистын ури приборнуудайнгаа сам дээрэ нэгэ кно даражархихадань, мэнээгын дары шандайн нүмныжэ, довтолжэ абагдаһые хуури гэшээнь хангажархидог. Тийн хамбаандань таксист зүг гү, али полицида хангагатай.

П. БАЛАГУНОВАЙ фото.

ШЭТЫН ЗЭД

Шэтын дээрхи эрдэмтэнтэй тон ехэ хэбтэшнүүдэй нэгэн болохо хэбтэшнэ Шэтын можын хойто таладань бии юм. Яаж хэрэглэж эхилхэб гэдэн асуудал хаяхан Шэтыг үргэнээр зүбшэн хэлсэгдэбэ. Шэтыг болон Улаан-Үдэдэ хүдэлхэн эрдэмтэ-геолог Ф. Кренделевэй дурасхаалда зургуулагдаа нэн. Новосибирск, Эрхүү, Москва, Түбэй газарһаа хойнохоо экологическа хяналта бэлүүлхэ тухай Хуули зохёон абаха гэдэн дуралдал суглаанда хабаадагшад ажал ябуулагшын нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэнхэй.

В.И. Рассадин тюркскэ, монгол болон Баруун Европын арадуудай хэлэ мэдэдэг. Эрдэм ухаанай талаар элитэ ехэ габьяатай Валентин Иванович Уласхоорондын Фино-угорско эрдэмтэй хариин гүрэнэй гэшүүн-корреспондент, "Россин Федерациин" секциин гэшүүн-корреспондент нэрэ зэргэтэй юм.

УЛАГ ДЭЭРЭ: Буряадай Нийтын эрдэмтэй институтай хэлэ тагагай ахмад эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, профессор Валентин Иванович Рассадин.

Эрдэмтэй хамта алта абалга ойгоргүй ехээр доошоолоо гэхээр бэшэ ааб даа. Тусхайлбал, 1990-1993 онуудта 120-130-аад тонно алтан абадаг байна. Харин 1994 ондо Росси бүхы дээрээ 157 тонно алта абажа, дэлхэй дээрэ табадахи хуури эзэлээ нэн.

Нэгдэхэ хууриин үнийнөө хойшо ЮАР эзэлдэг. Тийн 1994 ондо алта абалгаар элдэб оронууд имэ хууринуудыг эзэлэ: ЮАР - 622 тонно, США - 340, Австрали - 245, Канада - 148 тонно.

Россида алтан гол түлэб элхэнхэ абтадаг. Харин рудагай хэбтэшнээ алтанаймнай зургаанай нэгэ хубинь лэ абтадаг юм. Тийхэдэ алта абадаг бусад оронууд алтанайнгаа 85-95 процентые хэбтэшнээ абтадаг. Тэдэнэр тон бага алта элхэнхэ абана. Харин манай орон үнийнөө хойшо элхэ угаажал, алта абадаг байгаа бди. Юундэб гэхэдэ, эндэ гарзань бага, хаалгада хуушад лэ хүдэлдэг байгаа бшуу.

Имагтал элхэнхэ алта абадаг байһанһаамнай боложо, бүхы алтанаймнай промышленностыда гэжүү байдал тохёолдобо. Мүнөө газар доро рудна алтанай 83 процент, харин 17 процент алтатой элхэн бии байна. Хэрбээ алта абалгада мүнөөнэй имэ тэгшэ бэшэ байдалай хуушандаа үлөө хаань, бүхы Росси дотор алтатой элхэн 8-9 жэл болоод барагдаха.

Тийгээдшье алта элбэгтэй элхэмнай баран нээшэлэгдээ. Тийн бага алтатой элхэ болбосоруулхандаа айхабтар ехэ шулуу - жэлэй миллиард кубометр - малтан гаргажа илгэха баатай болоно бди. Ямаршье гүрэн имэ үлүү ажал хэдэггүй, байгаа али тийгэжэ бузарладаггүй юм.

Энээнхэ харахада, рудна хэбтэшнүүдээ ашаглажа эхилээгүйдэ аргагүй боложо байна. Гэбэшье энээндэ ехэ мүнхэн хэрэгтэй. Бюджетһээ мүнхэ абахаа гадна, үшөө нэгэ бүхы дэлхэй дээрэ хэрэглэгдэдэг арга байна. Тэрэ юун бэ гэхэдэ, алтая ямар нэгэн банкда саг зуурын барисаанда үгэхэ ябадал болоно. Алтанай мандаал хадагалаатай байха. Харин банк тэрэниие элдэб операцияда хабаадуулжа, олзо оруулха аргатай байха. Тэрэ олзынгоо болодог.

Россида алтанай хэрэгые Роскомдрагмет эрхилжэ байдаг. Тэндэ алтан 11-13 килограмм шэгнүүртэй тэбшын түхэлтэй болгодоод тушаагдадаг. Тэбшэ бүхэн өөрын паспорттай байдаг. Тэрэндээр тэбшын дутаарын, шэгнүүрын, химическэ бүридэлын болон пробонь (сэбэр алтанай хэды шэнээн байһаниинь) тэмдэглэгдэдэг.

Эхэнхидэ тэбшэ алтанда 98,99-99,99 процент сэбэр алтан байдаг. Бэшэниинь холисон болоно. Алтан тэбшэнүүдые шэгнүүрээрнь тушаажа абадаг, ГОСТ-до хэр зэргэ тааралдаһыень шалгадаг, тийгээд хадагаламжада эльгээдэг.

Зүблэлтэ засагай үедэ гүрэнэй үнэтэ ноосэ зүйлүүд 1960 он болотор Кремльдэ, тусхай газарта хадагалагдажа байгаа. Харин хүүдэн Ураалда газар доро тусхай байра барижа, мүнөө тэндэ тэбшэ шэнги тэбхэгэр алтанууд, ювелирнэ болон антикварна эдлэлүүд, тэрэшэлэн зоос мүнхэнүүд хадагалагдажа байдаг юм.

Мүнөө манай алтанай ноосэ 314 тонно гээ нэмдэ. Энэмнай багал даа. Жэшээнь, США 8 мянган тонно алтатой, мүн Германи болон Франци 3-3,5 мянган тонно алтатой бшуу. Алтанайнгаа ноосые ехэ болгохын тулада оролдохол хэрэгтэй гээшэ.

Гэбэшье алтан гээшэ урданайхидал ади ехэ үүргэ дүүргэхээ болонтожо эхилэнхэй. Алтан мүнөө юмэнэй сэн болон валютын курс тогтоолгодо хабаадаха болоо. Элдэб ороной мүнхэн дээрэ энэ хэды шэнээн алтанай сентэйб гэжэ тэмдэглэхээ болонхой. Гүрэнэй алтанай ноосэнүүд уласхоорондын тоосоонуудыг гуримшуулгада хэрэглэгдэхээ болёо. Ондоогоор хэлэхэдэ, алтанай ноосэ минн лэ хэбтэдэг зүйл боложо байгаа юм. Гансал байн юмэнэинь гэхэдэ, гададын валюта абахын тулада худалдахада бэлэн юм.

Тиймэ болохоороо, хэзээ нэгэтэ хоёр мянган тонно алтатой байһан хаа, мүнөө тэрэмнай бага болошоо гэжэ ехээр шаналанһайшье үлүү бээ. Тэрэ үедэ ноосэ алтаяа худалдангүй хадагалжа байха хэрэгтэй байгаа. Харин мүнөө тад хооргэ, алтан хадаа товар боложо, ходо наймаанда байха ёготой болобо.

Е. БЫЧКОВ,

Россин Федерациин Үнэтэ

металлнууд болон

үнэтэ шулуунуудай талаар

хороной түрүүлэгшэ.

Олон мянган жэлэй урда тээхидэ ади алтан хоёр ехэ үүргэ шэгэлтэй байһаар зандаа. Нэгдэхээр, энэмнай шухаг физическэ болон химическэ шэнжнүүдтэй металл юм. Хоёрдохээр, энэ болбол үндэр үнэтэй түлбэрийн хэрэгсэл болоно. Алтанайн хэмжээнэй гүрэнэй экономикын байдал харуулдаг, дэлхэйн хамтарал дотор эзэлхэ хууриинь тодорхойлдог.

Манай орон, жэшээнь, 70-аад онуудтайхитэй жэшэбэл, бага алта абадаг болонхой. 1970 ондо Россин дэбисхэр дээрэ эгээ ехэ алтан гэхэ гү, али 160,6 тонно абтаһан байха юм.

Мүнөө дэлгүүрэй экономикодо оролгын үедэ алтанай промышленность мүн лэ олон бэрхшээлтэй ушараа. Түбэй газарһаа номололго хэгдэхээ болёо шахуу, налог татабари улам ехэ болоно, элшэ хүсэнтэй, транспортна хангалын болон бусад сэнгүүд дээшлэнэ.

Гэхэтэй хамта алта абалга ойгоргүй ехээр доошоолоо гэхээр бэшэ ааб даа. Тусхайлбал, 1990-1993 онуудта 120-130-аад тонно алтан абадаг байна. Харин 1994 ондо Росси бүхы дээрээ 157 тонно алта абажа, дэлхэй дээрэ табадахи хуури эзэлээ нэн. Нэгдэхэ хууриин үнийнөө хойшо ЮАР эзэлдэг. Тийн 1994 ондо алта абалгаар элдэб оронууд имэ хууринуудыг эзэлэ: ЮАР - 622 тонно, США - 340, Австрали - 245, Канада - 148 тонно.

Россида алтан гол түлэб элхэнхэ абтадаг. Харин рудагай хэбтэшнээ алтанаймнай зургаанай нэгэ хубинь лэ абтадаг юм. Тийхэдэ алта абадаг бусад оронууд алтанайнгаа 85-95 процентые хэбтэшнээ абтадаг. Тэдэнэр тон бага алта элхэнхэ абана. Харин манай орон үнийнөө хойшо элхэ угаажал, алта абадаг байгаа бди. Юундэб гэхэдэ, эндэ гарзань бага, хаалгада хуушад лэ хүдэлдэг байгаа бшуу.

Имагтал элхэнхэ алта абадаг байһанһаамнай боложо, бүхы алтанаймнай промышленностыда гэжүү байдал тохёолдобо. Мүнөө газар доро рудна алтанай 83 процент, харин 17 процент алтатой элхэн бии байна. Хэрбээ алта абалгада мүнөөнэй имэ тэгшэ бэшэ байдалай хуушандаа үлөө хаань, бүхы Росси дотор алтатой элхэн 8-9 жэл болоод барагдаха.

Тийгээдшье алта элбэгтэй элхэмнай баран нээшэлэгдээ. Тийн бага алтатой элхэ болбосоруулхандаа айхабтар ехэ шулуу - жэлэй миллиард кубометр - малтан гаргажа илгэха баатай болоно бди. Ямаршье гүрэн имэ үлүү ажал хэдэггүй, байгаа али тийгэжэ бузарладаггүй юм.

Энээнхэ харахада, рудна хэбтэшнүүдээ ашаглажа эхилээгүйдэ аргагүй боложо байна. Гэбэшье энээндэ ехэ мүнхэн хэрэгтэй. Бюджетһээ мүнхэ абахаа гадна, үшөө нэгэ бүхы дэлхэй дээрэ хэрэглэгдэдэг арга байна. Тэрэ юун бэ гэхэдэ, алтая ямар нэгэн банкда саг зуурын барисаанда үгэхэ ябадал болоно. Алтанай мандаал хадагалаатай байха. Харин банк тэрэниие элдэб операцияда хабаадуулжа, олзо оруулха аргатай байха. Тэрэ олзынгоо болодог.

Россида алтанай хэрэгые Роскомдрагмет эрхилжэ байдаг. Тэндэ алтан 11-13 килограмм шэгнүүртэй тэбшын түхэлтэй болгодоод тушаагдадаг. Тэбшэ бүхэн өөрын паспорттай байдаг. Тэрэндээр тэбшын дутаарын, шэгнүүрын, химическэ бүридэлын болон пробонь (сэбэр алтанай хэды шэнээн байһаниинь) тэмдэглэгдэдэг.

РОССИН АЛТАН

заримыень "алта арендээр хэрэглэнхэйнгээ түлөө" манда үгэхэ юм. Магадан, Саха (Яха) болон Чукоткодо элхэнхэ алта абадаг бди. Харин хэбтэшнээ алта абаха газарнууд Эрхүүгэй можодо, Яхадта, Красноярай хизаарта болон Магаданай областыдо бэлдэгдэнхэй.

СНГ-гэй оронуудыг абал, мүнөө Россин удаа Узбекистан эгээ ехэ алта абана (жэлдээ 75 тонно). Казахстан 15 тонно абана. Киргизи ашагта малтамалнууд ехээр ашаглажа эхилээ. Наянбаг Макмал гэжэ газарта комбинат нээжэ, тэрэн жэлдээ 3 тонно алта абадаг болонхой Республикада үшөө хоёр комбинат баригдажа байна. Таджикистан 1,5-2 тонно абадаг.

Советскэ Союзай хандарһанай хүүлээр урданай союзна республиканууд алта эрижэ манда хандан байн. Теэж Росси алта болон алмаз абалгын бүхэсоюзна гаргашада эгээл ехэ хубитаяа оруулһыень хараада абажа, үнэтэ металлнуудай ноосые тараахагүй, харин Россида үлөөхэ гэдэн шийдхэбэри абтаһан юм.

Тийгээдшье союзна республиканууд бүри СССР-эй үедэ худалдажа абтаһан гү, али хураһан алтаяа, мүн үнэтэ бусад зүйлнүүдые өһөдтөө үлөөдэг болоһон байгаа. Мүнөө тэдэнэй олонхын манай Госхран шэнги эмхи зургаануудтай болонхой.

Ямар үедэ Росси хэр ехэ алта хадагалжа байгаа гэжэ харабал, тэрэ 1913 ондо 1684 тонно алтатой (1303 тоннонь гүрэнэй жасада ба 381 тоннонь эрьсэдэ) байгаа. Тэрэ үедэ Росси США-гай хүүлээр хоёрдохой хуури эзэлжэ байһан. Эгээл ехэ хэмжээнэй гэхэ гү, али 2049, 8 тонно алтан манай орондо "арадуудай эсэрын" наһа баран 1953 ондо ноосэлэгдэнхэн юм.

СССР-эй оршожо байгаа хүүлшын жэлнүүдтэ алтанай ноосэ нилээд хороһон байна. Мүнөө 314 тонно болодог. Тэрэнэй 135 тонно Гүрэнэй хадагаламжын газарта (Госхранда) байдаг. Харин 179 тоннонь Түбэй банк худалдажа абанхай. Тэрэн тус банкын түлбэринүүдые хэжэ шадаха байһанай лаб найдамжын

НАЛОГУУД

ХУБИЛГАГДАХА

Үйлэдбэрийн урмашуулха зорилготой налогой системэ хаяар Россида бэлүүлэгдэжэ эхилхэнь гэжэ Россин Федерациин нэгдэхэ вице-премьер В. Каданников мэдүүлээ. Тэрэ мүнөө налогой шэнэ хуули зохёож байгаа комиссине голгойло.

Тус тус бээтэ (физическэ) хүнүүдхэ мүн тон бага налог абтана. Тэрэн бүхы налогуудай оройдоол 9,4 процентнь болоно. Тиймхөө налогой "ашаа" предприятинуудһаа байн байн хүн зондо шэлжүүлхэ хэрэгтэй гэжэ тэрэ дарга тоолоно.

Мэргэжэлтэд тэдэнэй хүдэлмэридэ ямаршье дутагдал олоогүй. Гэбэшье президентын хунгалтын гол тоололго гараар бэлүүлэгдээ. Харин электронно системээр тоололго дабтан шалгана үүргэтэйгээр лэ хэрэглэгдээ.

БАГАХАН РАДАР

США-гай Ливермор хотын нэгэ лабораториин хүдэлмэрилэгшэ Том Макивен жаахан радар (микромощный импульсивный радар - МИР) ухаалаа. Тэрэ секундын туршада нэгэ микроватт хүсэтэй миллион микро долгиунуудыг гаргадаг. Тэдэн урдань дайралдаһан юмэнхэ айжа, хооргөө аппараттаа бусад. Энэ радар хурганай шэнээн хоёр

ХУНГАЛТЫН МАШИНА

Президентые хунгаха үедэ "Ломо" гэдэг электронно урланууд Москва болон бусад хотонуудай олон хунгуулин участогуудта хэрэглэгдээ. Иймэ урна уруу бюллетениин табигдамсаар, тэрэн дээрэ хэгдэнхэн тэмдэгүүд "ушпагдадаг", мүн энэнтэй нэгэн зэргэ бюллетенинүүд тоологдодог. Тийн энээнэй хаамал циклтэй хадаһ, тоологдоһон бюллетенинүүдэй тоо хэншье хубилгажа шадахагүй.

Санкт-Петербургын мэры хунгаха үедэ электронно урланууд хэрэглэгдээ нэн.

НАРАНАЙ ЭЛШЭ

ХАМГАЯЛНА

Американ эмшэдэй туһанай ёһоор, наранай хэбээ дүрэлгэ арһые үнөөхи үбшэнһөө хамгаалдаг байна. Бэ гэхэдэ, наранай фиолетовэ элшын хүнэй клеткые хубилган, тухай хабдар бии болгожо хэгдэнхэн, тусхай ген үзэгдэжэ, ашаһан клеткэнүүдые үгы эхридэггэнэ. Арһандээрэнэ эрүүнүүд бии боложо, ашаһан, мүн хабдарта абтаһан клеткэнүүдын хууража шадаг байна. Гэбэшье хаяа мүнөө үедэ дээрхи оной халхын нимгэржэ үедэ энэ аргые ехээр хэрэглэгүй гэнэ. Наранай

элшээр арһаяа дахин дахин шатаалгахада, угай шэнжэ шанарнууд муудадаг юм ха.

батареикээр найман жэл хүдэлхэ аргатай.

Мүнөө үргэнээр зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа налогово кодексын проектэ налогууд федеральна, региональна ба нотагай гэжэ тодоор илгаруулагдана. Гадна налогово системые орёо болгодог жэжэ-божо татабаринууд нилээд үсөөлэгдэхэ юм.

Мүн энэ кодекс дотор эд зөөрийн налогыг шэнэлхэ хэрэгтэй гэжэ тэрэ зааба. 1995 ондо промышленна предприятинуудай тиймэ налогыг угаа ехэ байшоо. Бүхы хүсөөрөө хүдэлгэгдэхээ болонхон предприятинуудыг эд зөөрийн налог бүри ехээр "нэрбэн нударна". Энэнтэй дашрамдуулан, гол фондуудыг шэнэ гуримаар тоолодог болохоор хараалагдана.

Самбу Норжимаев

Салмаха тэнгэрийн хяя

(Романай 2-доху номһоо)

(Үргэлжлэл. Эхнийн
июлийн 2,3,5,9-нэй
дугаарнуудта.)

ХОЁРДОХИ БҮЛЭГ ХАРА ГОХО ХАРЮУТАЙ

ШАРА БАШЛИЙН толгой сохон муудаа гэжэ нүхэдын гулваагай тэрэ милаангууд дээрэһээ лаб ойлгоо хэн. Нүхэрөө хутагалаад, хашалгүй ябажа байха доро зүрхэтэй хүн шотга соо үсөөн байгаа ёһотой. Сэмил үбгэнэй газараа Башлийн баригдангүй тэрбедэжэ үрдээ, нүхэдтөө ерлэн хойноо шоо үзүүлэн, яажэ зобохо хэбтэһиень мэдэнбди. Нүүдлэн тэрэнэй ухаан бодолын ямар гэжэб гэжэ удангүй нэгэ ушарһаа хэжэглэхээр болоһон юм. Тэрэн иимэ байгаа.

Добшоной алуулһан тэрэ уршагта хүнийн хойшо гурба дүрбэ хонһон хойно Бата Матер хоёры Олон мүрэнэй эрьс дээрэхи шуга модон соо гү, али Хэгэ үндэрэй гүнзэг хашал нүхэн соо хоргодоод, хороод байна бэшэ гү гэһэн зэрбэ үгэ тараһан байгаа. Энэ ушарһаа Зандан гулваа зоний суглуулжа, тэрбедэгшдье бэдэрхэ, мүрдэхэ гэжэ шийдэбэ ха.

Онон тухай дууламсаараа, Жортуу Дагзал хоёр мориндоо мордоод, гүйлгэдэһоо хэн.

—Зай, Башли, зутадагшадые бэдэрхэс Зандан аха хойрол суглуулна, бидэнэр бүгэдэ тэдэнээр хамтаран, бэдэрүүдэ хабаадласа, маанадаар түргэн мордо, —гээд, Шара Башлигай дууламсаараа, хоёр нүхэдын тэрэндэ хандаба ха.

Газараа нэмһээр ябаһан Башли тэдэ хоёроо тодожо абаад:

—Би таанадааршые, тэдэнээршые ябалсахагүйб, хэмгүй зоной хойноһоо би нэхэлдэхгүйб, —гээд, гол гал арсаба.

—Нүхэр, байзын, тингэжэ өлбэдгөө хэжэ бү түрүүлээд, тэдэ хоёрые хү алаад, тэрбедэгшэ гэжэ зоной ойлгоод байхадонь, би хэр гэмтэ улам хэрэгдэхин тулаа эдэхитэй байхадасха ёһотойбди, байзын, тэдэ Дагзал Башлиие баһаа үгэдөө оруулахаяа ороодонь.

—Би наһан соогоо бээс хэмсэхэб, бээс хүлисэхын аргагүй гэм хэб. Намда бү халдгын үгэ баа, би ошоод, үгэн ушараа гулваада сэхэ дуулаж, хуягай, —гээд Башли толгойгоо тоншоожо, хашагайнгаа үгэ зулгана. —Мүнөө хүни Добшоние хаража зүүдэлэб. Дөлөөбороо доёгшүүлэн, намай тэрэ обр тээһээ дуудаа хэн...

Хоёр нүхэд Башлигай мүнөө үгээс ойлголсохын аргагүй гэжэ мэдэхэдээ, бусад нүхэдөө, уриалан суглуулхаяа сааналбад.

—Энэши ямар аггүй шодоор

гэтэшоод, түхэлгүй муухайгаар маанадаа хаража байгаа хэм, бээс тушаахаар забдахаа яана гэжэб? Ухаанинь балартана бэшэ аабза? —гэжэ Дагзал хэжэглэнгээр нүгөөдөһөө асууна.

—Добшон зосооһоонь гарахая болишоод ябанал даа, тэрэни хаража зүүдэлэб гэжэ ха юм. Яар амитан хадаа айһандаа ухаанинь хүдэлсэхэдөө болохо, —гээдэһээр, тэрэ хоёр саашаа соёрлодоо хэн.

Нээрэшье, тэрэ үгын ушар дээрэһээ абахада, Башлийн толгойн муудажэ эхилһэнэй түрүүшын тэмдэг үзэгдэһэн байгаа бшуу.

Тээд мүнөө энэ милаангууд дээрэ баһа хэжэглэхээр юун болошобо гэжэб? Шара Башлийн нүхэд тэрэнээ Занданайхиһаа гэртэн түргэн асаржа, орон дээрэн хэбтүүлһэн хойноо хүсөөрөө дараад, аргадан барин арай гэжэ унтуулба ха. Нойртоо садаһан хойноо Башлийн архиинь ногтуугай манан таража, толгойн сэлмээд, хуушан түхэдөө ороходоо, энэ тэрэ юмэ харааб гэһэнээ магад мартаха юм бээ гэһэн найдал бэнһэнэнь досоо түрһэн юм. Тэдэнэр үглөөдэр нүхэрөө эрьснэгэ Башлидаа дахин ержэ уулзахабди гэсээд, гэр гэртээ тараа хэн.

Мүнөө гулваагай гэр бүлын найр дээрэ ногтуу Башлийн Добшоние харааб гээд, айһан хүрдэһэн ябадал тэрэнэй толгойн дэмьржэ мууданһан тухай хоёрдохёо гэршэлжэ үгөө бэлэй.

Башлийн гэртэхи гэхэдэ, хүдөөгэй байдалтай юрын лэ буряад зон юм. Ямаашан Санжаагайхи гэжэ шотга соогоо алдаршаһан айлайхи хэн. Өөһэдэньгөө хорёод толгой ямаан дээрэ хүршэнэрэйнгөө үшөө табиад-жараад ямаа суглуулжа, хамтадаа зуу хүрэхгүй ямаадын нэгэ хүрэг болгоод, хүлөөр харадаг айл байһан юм. Мүнөө хоёр хүншэд ногтуу хүбүүнтээ үлэхэдөө, эхэ мэгдэбд ха. Наһаа хүсэлһиһөө хойшо Башли ногтуудаа хадхамитай, муу зан харуулдаг, эхэ эсэгэдэ ородог, хатуурхадаг, энэ тэрэ юмэ эрижэ, нэхэжэ хараадаг, зандадаг болоһон байгаа бшуу. Тиймэһээ хүншэдэй мэгдэхэһиень буруу бэшэ. Хэдыдээл ногтуугаар бодоод, маанадтаа хүндэрнэ ааб гэжэ газар тээһээ даб гэлдэн тэрбедэхээр бэлэн хэбтэһэн хүншэд бүхэли хүнидөө нойр муутай, унтангүй шахуу сагаа үнэргэбэ. Тээд тэдэнэй талаан болоходоо, Башли хүни огто һэрингүй бүхөөр унтэжа, үглөөгүүр болгоо хэн.

Томо боломсоороо, эхэ эсэгээс зобоодог Башли нэрэтэй энэ хүбүүн хоёр хүншэдэй хүншөө үргэжэ абаһан үринь юм. Сэсэгма агбай Санжаа аха хоёр залуугаар гэрлэн ниилээд, дары хоёр үхибүүтэй болоһонинь тэдэн тогтонгүй, нарайдаа удаа дараалан гээгдэжэ, эхэ эсэгэ хоёроо эхэ үйдхэр гашуудалда дайруулаа хэн. Тэрэнһээ хойшо

Сэсэгма дахин гаргаагүй бэлэй. Саашадаа наһанайнгаа ошохоодо, хоорондоһоо үхибүүтэй болохогүйбди гэжэ сохон мэдэхэдээ, Санжаатан хүншөө үрине үргэжэ абахаар шийдээ хэн ха. Энэ үедэ Энгидэй толгой эрьс дээрэ оршодог Кулашова гэжэ ород тохондо ажаһуудаг ганса буряад аилай үбгэнгүй басаганһаа гараһан хүбүүе Санжаатан ябадал хэжэ, үргэжэ абаха болоһон юм. Тэрэ хүбүүхэн нарайдаа шабшарахан үһэтэй, силен хүхэхэн нүдэтэй, эхэ хоёрхэн хүбүүн байһан ха. Хүйһиень хүндэһэн хүршэ ород хүншэн хүбүүхэндэ Василий гэжэ нэрэ үгэһэн байгаа. Тэрэниень буряад нагасатанинь өөһэдэньгээрээ "Башли" болгон хубилгаад нэрлээ хэн. Хожом хахад жэлтгэһэн Санжаатан хүбүүгээ гэртээ асархадань, тэрэнэнь шарахан үһэтэй дээрэһээнь хүншэд "Башли" дээрэнь үшөө "шара" гэһэн үгэ нэмээд, шотгай зоной дунда тэрэ Шара Башли болон алдаршаһан юм.

Санжаатан хүбүүтэй болоһондоо хэмгүй эхээр хүхилдэжэ, тэрэнһээ бүхы анхаралаа хандуулан, аха шадахысаа оролдожэ, юугэшье гамнангүй, гоёожэ хубсалуулха ба эдэһэйнгээ һайниие эдюулхэ, хараалай нэгэ үгэ хэлэнгүй, "боли", "болохогүй" гэһэн хорюул үгэ мэдүүлэнгүй, тон үгөөрн байжа, ганса үргэмэл хүбүүгээ эрхэ тангилгаар үндылгэһэн гэхэ. Шадалтай байхдаа, хүншэд бүхы ажалаа оолдөө бүтээгээд, лэ, хүбүүгээрээ газараа нэгэшье дахин аргалорфулуулаагүй, нэгэ хүншэ уһа асаруулаагүй, гал носоохо нэгэшье мүшэр хухалуулаагүй, одоол "үдэ болотор унтуулаа, үер болотор шээлгээд" лэ бүдүүн болгоһон юм. Иигэжэ Шара Башли "зоргоор тараһан зомгоһон, дэмы гогирһон дээрһэн" мэтэ "хуулигүй" хүн уржажа, гараа ганзагада, хүлөө дүрөөдэ хүргэһэн байгаа бшуу. Иимэ хүн бээс хүсэхэдөө абари зан муутай, эхэ эсэгэдээ зүрью, эрихэ эдлэхэдээ бэшэ юмэ мэдэхэгүй хүн болоо хэн.

Яахдаа Шара Башли иимэрхүү һургаалгүй, бээрхүү, бүдүүлэг абари зантайгаар үндыхэ байгаа? Эхэ эсэгэнь оолдөө гаргаһан үхибүүгүй байһандаа үргэмэл хүбүүгээ оохон соохи боор мэтээр бөөмэйлэн үндылгэһэниень иимээр хүн ургадаг юм гү, али түрһэнэйн уг изагуурһаа болодог юм гү гэжэ Санжаатанай хүршэнэр гайхан хэлсэдэг байһан ха. Башли хори хүрэхэдөө, хангаар томо хамартай, силенгэһэн ногоон шара нүдэтэй, онгоһон хухигар шарайтай, улаан эсэгдэ гэхээр үһэтэй, мантан томо хүдэр бээтэй хүн боложо ургаһан юм.

Наһаа хүсэжэ ерһэн Башли эбэрдэ үзөөгүй дүнэн сар, амаа татуулаагүй үрээ морин мэтэ ийнэ тийшээ тэгүүдэг болобо ха. Эхэ эсэгэһээ табилга хураха, зүбшөөл абаха гэлһэн ойлгосо тэрэндэ байдаггүй хэн. Башли

хэдышые үгытэй аилай хүбүүн хаа, ажал гэжэ мэдэхэгүй дээрһээ баһалтиимэрхүү зарим баяшуулай хэдэн мунинха хүбүүдээр холбооридон үлдэг болобо. Тэрэн хэд бэ гэбэл: Жортуу, Дагзал, Добшон, Түмэр, зайһанай хүбүүн хаарташа бортотор Рабсал ба үшөө бүлэг омог хүбүүн хосолон, һайн-һайн шэлээнэй һунгамал моридые унанхай, айл хотон соогуур харайлгалдадаг хэн. Эдэнэр ехэнхидээ баяд ба зооритэй, зэргэтэнэй хүбүүд байһандаа дутуу дундые үзөөгүй, хоһонойтоор ябаагүй, дааража, хүрэжэ зобоогүй, хүл гараа элээ холгоогоогүй, хүндэ хүншэр байдалда дайрагдаагүй зон. Тиймэһээ тэдэнэр гансал хулгай дээрмэ хэдэггүй һайтай байһан гэхэ. Харин бэшэ зондо дээрлэхүүгээр ааналха, олоной сугларһан түрээ нааданай газарта архидаха, хаартадаха ба һогтуугаар галзууралдан, һүгэлсөө наһалдаа үүсхэдэг байгаа.

Эдэ бүдүүлэг зантай залуу хүбүүд бүгэдэ нэгэ үгэн, тон сасуутанинь бэшэ хаа, бээ бээдэ дүгэрхы наһатайнууд хэн. Тэдэнэр бэлээр зангаа мэдлэһэн дүтэлсөөд, хоорондоо үгэһэн, нэгэнэйнгэр үгын хаража дуулахаһаа гадна, ябан ошон тэрэнэйнгээ хүтэлбэри доро орожо, дахадаг болоод ябаһаһаа, саашадаа улам бүри эмхидэн, бүлэг зон гэхэ гү, хойрол болон нэгдэхээр эхигарижа захалһан юм. Түүрэнгэ Боржоо шотгай сууга баянай хүбүүн Түгдэм Жортуу нүхэдэйнгөө дундаһаа илгаржа, энэ хойролые удамаршалан гарахын гэжэ мэдэхээр болоод байгаа бшуу. Жортуу эсэгэньгээ баян суусоло хэрэглэхэдээ гадна, оорөөшье яһаа һүбэлэн ухаатай хүбүүн хэн, тээд гансал баян зоори ба дутагдалгүй байдалай эрхээр тэрэнэй ухаан бодол буруу тээшээ хэзагайржа, харша хэрэгсэ сэдхэхэһиень булижа эхилһэн юм.

Нэгтэ хабар Түгдэмэй хони хараһан хотон аилай газар эмнэн боложо, хүн зон олоор сугларба. Нүрэг үхибүүд хурьга барилсажа, хүнгэн гартай гэлсүүдэг хүнүүд тэдэниень заһана, эмнэнэ. Хүн зоной олонхын хүлэртэрөө эмнээд хабаадласан оролдоно, гэгбиһе ажал хэгшэдээ амьараа нэгэ бүлэг зон тэргэ амбаарай арын һүүдэртэ дүхэриглэн һууһай, хаартын абьяаста абтадан, хажуудань хүнэй аалсалдажашье байгаа хаа, хэрэгсэхээр бэшээр шунахайралдашоод, бээ бээс хэрхөөр адуулан үлэгшэдэнэ.

Энэнь ехэ гарай хаартаһадай наададаг ородой дундаһаа гараад мүн буряад бүһэтэйшүүлэй хоорондо үргэнээр дэлгэрһэн сууга "стос" наадан хэн. Дүхэриглэн һууһан хаартаһадые хажуу талаһаань баһа олон хүн хүрэлхэнэй, шүүбэритэнһээ тунгээс хүлэһэн, мүн гүйһэн хаартатайшуудда талаан табыаһад дүүрэн ороолдоно. Тэдэнэр наадаһадаһаа дутуугүй,

баанхалаан тээшэ жуу дугтаһаадана. Хаартаһаа дундаһаа: "Тридцет по терм", "Пят питнадат", "Хаа пупалаам", "Арба хаарт", "орой", "Просто хаарта...", мэтшн хаартаһаа мэдэх хүнэй ойлгохын аргагүй ород үгэнүүдые оромгүй бол эбдэн хубилгаһан ород бур холимог хэлээр хаартын дүрим нэрлэн таһараа эдэлэн суураатажа байгаа. Эдэ хаартаһадай хоорон Жортуу Рабсал хоёр наада хабшуулдажа ороһон, хо нүдөөр баанхада суглар мунгэн тээшэ гэтэшоод ха. Тэдэнэй эбдүүсэтэй алагалһадаһан нүдэ харахада, мунгээс алдалан эли, хамсын халаһан нилэ нимгэрэнхэй гэжэ тухайн болоно.

Энэ үедэ баанхын мүн нэрлэхэ бүринь нэмэ нэмэ дүхэрүгэй дунда суглар орооржо эхилээд, наадаһа сэдхэхэл зүрхэ хүдэл хулгүүлэн байналтай таахаар болоод байтаа. Жортуугай баруун гар тал һууһан хүршэн урдаа бай зоорингөө хүбхэгэр мүн гараараа даража, баанхал хүн тээшэ хэл дүтэлүүлсээрээ: "Хүүш гээд, тэрэ мунгээс баанх тулгуулан нэрлэжэрибэ. Жортуу тэрэн тээшэ нүд үзүүлэн дурагүйгөөр хн хараад, "Энэ бузар баанх сугларһан мунгэ халгахын шүдхэр, унаһайн" гэж хүршэдөө брлон сэдхэжэ хаартын нэгдэхые, хүлэж ядан, зүрхээс доһолуулан Баанха татаһаа, эх болгоомжолон, зүүн тал бариһан хаарташа баруу гарайнгаа эрхы хургаар нэгээр яаралгүй һубаруула аргахан холжоруу халхандаа, хаартаһа тэсбэригүй сэдхэхэл улам зобоно.

—Еш, хүргөөм! — гэж хашхараад, Жортуу хажуудахи үнөөхи хүршэ урагшаа тонголзон, тэ гараараа баанхын мунгэ алдлашаба. Тэрэнэй ур туһал табигдаһан мунгэн байжа, баанхада суглар мунгэнь сүм хамаад абта хэн. Үнөө нэгдэхэгүй хаарты һууһан Жортуугай нюур хухараад, тэсэһэн үбшэлһэндэл, хажуу тал һариугтан уршагад гээд, тэ гажарһандаа аман соо аалиханаар шүдөө хаб үрсэлдүүхэһиень гансал дуудлаһан юм.

Хайра гамгүй бээ шулалсаһан энэ хаартаһаанда Жортуу наадан улам урагшагүй хаартань огто гүйжэ үгэнэ. Тэрэнэй мүнөө мунгэ хоһонторооо шахуу байһан үснь байгаа. Энэ Жортуугай баанха ээлжэн тудажэ, һүүлшынгээ мунгэ татагасуулан байжа та хэдышые ороо баанха нааданинь баһал урагша мунгээс дэмы алдажархэ. Удаалан Жортуугай эр талын хүршэ баанха забдаба.

—Собходяшам, — гэж Жортуу баанхада сугларһа мунгэндэ нэрлэн, талаан туршаба ха.

—Отвёод, — гэжэ хн баанхалагша Жортуу хажуугайгараа харааһиень (Үргэлжлэлэһиень гараха.)

Манай хөөрэлдөөн

ЖУРАМ САХИҲАНАЙ АШААР

Балдаиов Б.М. Балдаиов Баргажанай аймагаар
явахдаа, аймагай дотоодын хэрэгүүдэй таһагай
Сергей Дмитриевич Цивилёвтой хаяхан хөөрэлдэбэ.

Дмитриевич, нэн түрүүн өөр
ажалайнгаа намтар тухай
руу? Бурганай аймагай Улан нюталта
Омскын милицийн дээдэ
уула, удаань, Свердловскын
Омскын институт 1979 ондо дүүргэж,
аймагтаа 2 жэлэй туршадаа арадай
хүдэлөөб. нүүдэнь тэндээ
дэлгэ, замполит, албанай талаар
омоголош гэгээн тушаалнуудта хамта
10 жлаажаллааб. нүүлшын тушаалда
байтарын, 1990 ондо намайе
хэжэ зыгээрэ байна. Тэрэ гэгээр
ажалаанаб. Мүнөө би Москвагай
хэрэгүүдэй министрствын
заочноор хуранаб. Тэрэнээ 1997
хүсэлтэйб.

Амаг дотор гэмтэ ябадалнууд хэр
ушарнаб, тэдэнийг усадхаха талаар
хүснүүд абтанаб?

1990 ондо миний ийшээ ерэхэд,
ядаад гаргалга үргэнөөр
байгаа гэсэн. Тийхэднэ нэн
би дотоодын хэрэгүүдэй таһагай
сэрлэгшэдэй дунда журам сахиха
онсо анхаралаа хандуулаа нэмби.
журамтай болоходомнай, хүн
журамтай боложо эхилээ хааб даа.
зэ ябуулгын ашаар Баргажанай
мунөө үедэ гэмтэ ябадал эириүүлгэ
аха соо эгээл дээгүүр байна. Гэмтэ
ахагшад бүхы республикын дунда

зэргын дүүгүүднээ 21,8 процент дээгүүр юм. Тээмэндэ Буряад Республикын Президент Л.В. Потапов Баргажанай айдамагар ябахдаа, манай хэрэгүүдээр хонирхоо нэн. Гэмтэ ябадал элирүүлгын дээгүүр байхадань, Л.В. Потапов манай ажалые тэмдэглээ бэлэй. хаяар би Улаан-Үдэ хото нүүхээс байнаб. Намайе ондоо тушаалда томихонь.

- Та суута революционер Николай Иванович Цивилёвой түрэл гарал гү, али үри хадахан болохогүй бэээт?

- Энэ асуудалда тобишо харюу үгэжэ шадахагүй гээшэ аабзаб. Зарим баримтанууд түрэл байһымнай гэршэлдэг юм.

- Гэр бүлэ тухайгаа тобшохоноор...
- Һамгатайб, 2 хүбүүтэй, 1 басагатайб.
Ехэ басаган хүбүүн хоёрнай Сэлэнгэдэ,
харин багамшай эндэ түрэлэн юм. Нүхэрни
нюдэнэй врачаар медицинскэ
страхованиин жасада хүдэлдэг.

Хөөрэлдөөний удаа манай корреспондент Баргажанай аймагтай дотоодын хэрэгүүдэй таһагай болон ГАИ-гай 1996 оной 6 нарын дүнгүүдтэй танилсаһан байба. Тэрэнь доро толилогдоно.

Дотоодын хэрэгүүдэй
таһаг

Баргажанай аймагай дотоодын

хэрэгүүдэй штаб 1996 оной июнь-январь
һарада гэмтэ ябадал гаргалгын ба албанай
хүдэһмэрилэгшэдэй ажал ябуулгын
шэнжэлэл хэһэн байгаа. Аймагай ОВД-гэй
коллектив Буряад Республикың МВД-гэй
1996 оной шухала хэмжээ ябууланууды
эмхидхэлгын түсбүүдтэй зохидуулан,
өөһэдынгөө ажал хэрэгүүды ябуулаа.

Үнгэрлэн хахад жэл соо гэмтэ ябадал 6,6 процентээр ургаа. Тоогоорнь хаража, үзэбэл, нёдондо жэлэй эгээл иимэ хутасаа

соо 287 гэмтэ ябадал хэгдэлэн хаа, мүнөө 306 ушар дайралдаба .Зүгөөр гэмтэ ябадал элирүүлэг 88, 4 процентд хүрөө. Гэмтэ ябадал элирүүлэг тоогоорнь харабал, 290-дэ хүрэнэ. Энэ дүн харахада, республикын дунда зэргын дүнгүүдхээ аяар 21,8 процент дээгүүр байна. Хамта дээрнэ бүхы гэмтэ ябадалай олонхын криминальна милицийн бүридхэлдэ абтаа гэхэ гү, али 78,9 процентнь болоно. Хүндэ гэмтэ ябадалнууд илангаяа олоор дайралдана гэхэ гү, али 62,4 хувиень эзэлнэ. Хүндэ гэмтэ ябадалнууд сооһоо хулгай эгээл дэлгэрэнхэй. Тэрэ 69,7 процентдэ хүрэнэ. Элирүүлэгдээгүй 46 гэмтэ ябадалһаа 33-ниинь эд зөөрийн хулгай болоно. Элирүүлгэнь 72,5 процент юм.

Байгша оной хахад жэлэй туршада хуулида харша 306 хэрэг элврүүлэгдэһэн байна. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэй хахад жэлгэй сасуулахдаа, 19-хоор олон болоо. Процентээр хараад үзэбэл, 6,6 процент гэшэ. Тиин хуулида харша '290' хэрэг сарагдаа.

ГАИ

Захиргаанай*ажал ябуулгын талаар инспектор, ахагайга лейтенант С. Н. Колёсников, ИДПС-эй сержант И. А. Реховский гэгшэдэй мэдээсэлхэнэй ёһоор, 17 транспортна хэрэгсэл, тэдэнэй тоодо 10 автомашина "Перехват" гэнэн тусхай ябуулгын ашаар элхиэвэн олоһон байна. Хулгайда ороһон 7 транспортна хэрэгсэл, тэдэнэй тоодо 1 автомашина, харгын аюул хээд, тэрьедэгшэдэй 10 транспортна хэрэгсэл, тэдэнэй тоодо 6 автомашина одобо. Дүн хамта бүхы автотранспортна хэрэгсэлнүүд одожо, 100 процентдэ хүргэгдөө.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Баргажанай аймаг
дотроогийн хэрэгүүдэй таһагай начальник
* С. Д. Цивилёв.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ИЮЛЬ — ЗУНАЙ ДУНДА ЊАРА

жоржуу, ХИРААЛЖА, гэгээ
 арташа, хоо сэгтэ жэргэмэ
 а улам егээ, дэгдэн гараад, хүхэ
 тэнгэрийн оёорхоо шэнэ
 өм!—гэгээ магтаал татана
 Кортуу, гэгэи наранай түрүүшн
 и хүрэн, зүүн хадын оройгоор
 цонх, хоньцаа, хамаг байгааа
 мунгэн, дорхоо хэрижэ, зунай
 гэж урдаг, гэгээ үдэр мүндэлнэ. Нуга
 мунгэн, таллан дээгүүр ургадаг
 сулар, дүтэ шийгтэһэн үнгэтэ
 аад абал, гэгээ наран тэшээ
 и хаары, үнүүдаа ганхуулан, үе
 нюур дүтэ, тэниилгэнэ. Дээгүүрин
 тэшээ, дала зугынууд ииндэжэ
 хана. Хараасгайнууд
 ооһон, батаганаа намиан
 гадни голли мэтээр зураа
 хана. Хураан далитай байхад
 лэ ха даа!

аалаараа байгааг илэрхийлэн баяжуулж ябадаг хүн эртлэн бодож үзэж байсан. Өөрөөр хэлбэл, хэрэгтэйгээр үдэр эхилнэ гэж үнэмшээд ханаа хад, хонишод углоонэйрч үдээд хони, үхэрнүүдээс хэзээс яарана. Үдэрмэй хана, нохойн гангинаар үдээд хонид бултадаа хураад үдээд эгээдэггүй ха юм. Мунд буруунуудыг ехээр хэрхээ, хэдгээрнээрхээд оо оо ороод гү, али добын гараад тиирэдэг.

рактористнууд газараа
ахад, огород дээрэ овоо
алга, бог үбһэ түүлгэн
оводууа сабиалангаа
алуулжа ехэл сүлөөгүй.
Угын наранай шанха дээр:
төшөходо, ааяма халуун
олжэ, хоно, батаганаа
шорно. Үхибүүд горхоной
еэс ошожо, уһанда шушажа
омо, наранда бээс шарана
шууда энээнһээ зохиц юу
б? Ингэжэ тэдэнэй хүхн

наадажа байхадань, тэнгэрийн нэгэ хаяаһаа түглэгэр хара үүлэн гэнтэ харагдаад, улам үдхэржэ, сахилгаан ялас гээд, тэнгэри бүдэхээр дуутарна. Тийгэбшье тооһо даража, ёһын тэдысэ абартабар дууалхан ороод дууашана. Һүүлээрнь агаар тунгалаг, һүүюунинэг аятай зохид болооно.

Июль—зунай дунда хара. Энэ хадаа жэлэй эгээл дулаан аад, шинг нойтоор элбэг харануудай нэгэнийнь юм. Саханай ороhonдол, улагангирай хообэр хаа-яагүй дүүрэн унагхай. харын тэнгһээ тарьяан хүсэд сэсэглэхэнь. Аяар дээрэ огторгойдо хүбэн сагаан үүлэнүүд бии болоод, хүхэ сэнхир тэнгэрийн оёрто тунашана. Хадын саана хоргодоhon үдэшын наранай, улаан толон унтаржа, тэнгэрийн нүгөө хаяаһаа үдэшын боро хараан һэмээхэнээр мулхинэ.

Ой модон хүнийн харанхьда
харлан түглыгөөд, хүрөөтэйгоор
харагдана. Улам харанхы болохо
бүри огторгойн орёлдо одо
мүшэд олошоржо, ониб-аниб
гэдэнэ. Нэбшээ балхиной
намдахада, агаар хэргү дааж,
ой,соо суурятай хонор болоно.
Нуга, сабшалангууд дээгүүр
шандаганууд дэбхэншээн
хүрэлдэнэ. харьхан
эрбээхэнүүд (үрэмшөөнүүд)
хүнийнгөө агнуурида гаранхай.
Жагсахан гурангууд
буухиралдана. Хаанашьёе, ойл
гүнзэгдэ шара шубуун “Гы-
һүү!” гээд, зэбүүсэмээр һүүхирнэ.
Голой эжиндэ, хүн амитанай
ябадаггүй буртаг шэдхэ соо үлэн
шононгууд уяллдана.

ЗУНАЙ хүни хээрэ,
таладашье, уһанай
эрьедэшье хоноходо, аятай
зохид даа. Тойроод бэрюухэн,
хон-жэн, цэсэг ногооной, үрэ
жэмэсэй үнэр анхилна. Гансал
бүхэтэр боргооһоной һиинахань
хашартай. Зунай хүни зүүн
хойноһоо уданшьегүй гэгээрээд,
аалиханаар наран мандажа,
дахяад зунай халуун үдэр
эхилнэ.

Июль харын үдэр ута.

Агаарын бүтэц халуун, хүйн донгодохо үсөөрнэ. Ойн шубуухайнууд аалиханаар дуулалдана. Таряалан соогуур бүднэнүүд бүгэнэлдэнэ, үбхэ ногоон соогуур таршаанууд олоороо хүрэлдэнэ.

Зунайтэн. Сэсэгтэ нугын үбһэ ногоон бээс хүсөө, эдэшээ. "Үбһэ сабшаха хаха" гэжэ урдань буряад зон хэлсэдэг һэн. Тэрэнь—июль нара. Үбһэ ногооной эгээл шэмэтэй байхада сабшаха хэрэгтэйл. Хожомдожо сабшаа хадань, шэмэ багатай үбһэн абтахал!

Хүдөөгэй ажалнаа хайа саг
соонь байхан үбнэ хуряжа
абахая яаралтай хүдэлнэ. Энэ
хүдэлмэридэ хурагшад
зунайгаа амаралтын үед
түрэхидтоо ехэ туна хүргэдэг.
Сабшалан дээрэ тракторай
хажуурнуудай таршаганаан
тахарнагүй. Үбнэ ногоон дээрэ
мүйгэн шүүдэр сэлсэдэнэ.
Голой нутада сайбар манан унаад
байһанаа, наранай шаарсаар
дэгдэнэнэ. Нэрюүн тунгалаг.
Боргооно батаганааншэ жомор.
Үглоогүүр, эртэ шүүдэрэй хүсэд
хатаагүйдэ, гар хажуураар үбнэ
сабшахада ямар урматай,
даасатайшье байдаг гээшэб!
Онйhoto техникын ябахын
аргагүй голой булан тохой,
бургааһанай заха, оёороор үбнэ
сабшагшадай хажуурнууд
ялагшаддана, далайсын һүүлээр,
хойнонь гүбгээр мур үбнэн
үлэнэ. Хажуурнуудан

хурсадахань, үбнэ сабшахань
үглоонэй тунгалаг һонор агаарта
холоһоо сууряатана. Хатаһан
үбнэнэй хангал аятай, үдын
оролгын һүүлдэ сэл хүхөөр
хатаһан үбнэ тармал, бүхал
шэрэхэ, һүрилхэ хүдэлмэри
эхилнэ. Шанга паратай,
һэбшээтэй үдэр. Шамдаха
хэрэгтэй, үдэнлээн тээ уһа
сэхэтэй аадаршые орожо
магдгүй.

Ойн соорхойдо ногоон
хоншоорой ягаан сэтсэгэй
задархад, нуга тохойдо хонхо
сэтсэгүүдэй хүхэрхэд, сагаан
бальжан гарма сэтсэгэй дэлбэрээ
наран тээшэ үргэхэдэнь, одоод

ЗҮГ БОЛОБО ГЭЖЭ ХЭЛЭМЭЭР.

ЗУН ТУХАЙ ой соо ургадаг жэмэсүүд тодорхойгоор хэлэжэ үгэнэ. Тэндэ ургадаг сээсүүдые харахада, мүнөө зунай ямар хараб гэжэ хүүсэд мэдэжэ боломоор юм. Түрүүшын гүлээргэнэ—июнь, түрүүшын нэрһэн—июль, түрүүшын алирһан—август хара. Хэр тиибэшье июль хара хадаа гансал нэрһөнэй хара бэшэ, харин эдэб жэмэсээр элбэг хара юм. Июль соо хара нэрһэн, улаагана, малина, үхэр һодон эдэснэдэг. Июль харын эхээр бүхы ээриг ангуудай ноохон гуужажа дүүрэдэг. Тэдэнэр үбэлэйнгөө нэмэргые хэлгэжэ, оршон тойронхи байгаалидаа сэх тааруу үнгэ зүһэтэй хүнгэхэн, хэрюухэн “тэрлигүүдые” хэлэрэнхэй.

Зун—ойн багашуулай үе мүн.
Уурхайһаа шубуунай
дальбараанууд нийдэн гаража,
ангуудай зузагад боргожоно.
Эдэнэй дунда эгээ томон
баабгайн гүлгэд болоно. Тэдэ
бүри февраль нарада эшээн соо
түрөө. Мүнөө тэдэнэр эхынгээ
хойноһоодууламгайгаар дахана.
Үгэ дуулаагүй, тоомгүй
нэгэнийн эхэхээ хайн гэтэр
“албан тарагта” хүртэдэг.
Үнэгэнэй гүлгэд нүхэнэйнгөө
амһарай дэргэдэ наадана.
Хэрмэнэй хүбүүд модоной
оройгоор түрүүшынгээ
хүрэлгэнүүдые гүйсэххэжэ
түршнана.

Баабгайн ороон түлэг дундаа. Эмэ баабгайе хэдэн эрэ шарá маахайнууд дахаад ябадаг. Тэдэнэр эмээебуяаадажа, шуна адхартараа, нооно үрхиртэрөө носолдоог, нашнаададаг юм. Энэ үедэ баахалдайнууд айхавтар сухалтай ябадаг. Тэдэнэртэ дүтэлхэ, буудаха гээшэ тон аюултай. Орооной баабгай хүндэ добгоддог гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй.

Гүрөөлхэнэй илзагад, бугын болон хандагайн тугалнууд хүн тэжээлхээ гадна, эхээ дахаад, зөөлэн ногоо шэмхэлжэ хооллодог болонхой.

Хүүүү, хура, хойрнуудай

дальбаранууд эхэнүүдээ дахаад
нийдэнэ. Нугагад, галуунууд
дальбараануудтаяа хамта нуурай
тэгэндэ суглараад, тамаржа,
шүнгэжа ехэнхи сагаа үнгэргэнэ.
Август харын эхеэр уһанай
шубуудай дальбараанууд даяа
хүсэжэ, бултадаа нийдэдэг
болонго.

БАЙГААЛИД амархaya
ойдо гарагшад, тэнцэ ажал
хөгшэд гал түүдэбинээс уha
адхажа, хүсэд унтарааха зузаан
хара шоройгоор, элхээр
заатагүй хушаха зэргэтэй.
Иигэжэ ойдо түймэр табиhaгүйн
журам шангаар сахяа haа, галай
аюулhaа манай "Ногоон нүхэр"
хэзээдэшые хохидохогүй hэн.

Жэмэс түүагыг үедэ
үглөөнөө үдэшэ болотор ой соо
хүнүүдэй дуугаралсаха,
ооголоодохо таһардаггүй. Тэндэ
ябахадаа, ехээр шууха, зэрли-
ан, шубуудые айлгаха, үргөөхэ
хэрэггүй. Ногоон ой оёрто
хороод хэбтэһэн шубуунай
дальбараа, гүрөөһэнэй инзаган
болон бусад зэрлиг амитадай
зузагадые гартаа абанаанай үүү.
Зарим хүнүүд эндүүржэ,
үйшэрһэн гүлгэ,
дальбараануудые олободй гэжэ
нанаад, тэдэниие тэбэрээд,
гэртээ абаад ябаһадаг. Энэ ехэл
алдуу гээшэ. Ехэнхи ушарта
нимэ бага амитадые эхэнэнь
тахалхаад, үлбэрдэжэ үхэшэдэг.
Үнэндөө хоргодуулаад орхиһон
үхибүүдтээ эхэ, эсэгэзэрынэ
үдэрэй нэгэ-хоёр ерэжэ
ундалуулдаг, эдэлүүддэг ха юм.
Тэдэнэр хажууһаатнай, набиша
намаагай дунда бээс халхалаад
гэтэжэ, зузагадынь абаад
ябахыетнай хаража, хайрлажа
байдаг гээшэ.

Ангуушад намар үзлэйнгоо олзоборилгын хайада түхээрнэ байрлаха гэрнүүдээ заhana, занга, хабхаануудаа хэльбэнэ. Егернүүд, охоговедүүд алим жэмэй, хушын намаруй ургаса баримталхаяа, шалгахаяа хүбшэдэ гаранхай. Ондатра олоор баригад аймагуудта эдэб биохимическэ ажал ябуууганууд хэгдэнэ.

М. ГЫЛЫКОВ, охотовед.

СОЁЛОЙ
НОНИН“БАЙГАЛАЙ ДОЛГИНУУД” —
ФРАНЦИДА

Буряадай гүрэнэй университетэй дэргэдэхи “Байгалай долгиууд” гэжэ ансамбль хаяхан Франци ошообо. Тэдэнэр Страсбург хотодо үнгэргэгдэхэ бүхэдэлхэйн фольклорно “Зун-96” гэхэн фестивалда хабаадаха юм.

—Хамтадаа 26 хүн ошохообди. Тэдэнэймнай 15-ниинь оюутан. Мүн анхандаа манай ансамбльд ябадаг байһан дээдэ хургуули дүүргэгшэд бии.

—Холын замда гараха хэрэгтэмнай университетэй ректорат мүнгэнэй талаар туһа хүргэһэн юм. Арадуудай хоорондохи холбоо сахигша мэргэжэлтэ Галина Бадмаевна Халанова хэлсээ баталха хэрэгүүдөмнай бүтээжэ, ехэ үүргэ дүүргээ, —гэжэ тус ансамблие хүтэлбэрилэгшэ Анна Жамсарановна Зиберт баяраа мэдүүлээ һэн.

“Ансамблиин бүридэлдэ Буряадай гүрэнэй радиоккомпаниин хүгжэмэй оркестр (хүтэлбэрилэгшэнь А. С. Николайчук) оролсоно. Буряадай гүрэнэй университетэй француз хэлэнэй кафедрые даагша Надежда Григорьевна Дудеева оршуулагшын үүргэ дүүргэхэ юм.

Эдэнэр нара тухай болзороор ябажа ерэхэ.

В. ДАШИНМАЕВ.

ШЭНЭ НЭРЭ: ТАНИЛСАГТЫ!

Зоя Мункуева 1977 оной апрелин 19-дэ Хэжэнгэ һууринда түрэнһэн юм. 1983 ондо Хэжэнгын интернат хургуулида ороһон, 5-дахи класста һуража байхадаа, шүлэг бэшэхэ түрүүшынгээ туршалгануудые хэжэ, нютагайнгаа соёлой мэргэжэлтэдэй анхарал татажа эхилһэн намтартай.

Буряад хэлэнэй болон литературы багша Ханда Мункуевна Жамьянай саашанхи хүгжэлтэдэнь, Сэсэг Нимаевна Шойдокова уран шадабаритайгаар шүлэгүүдые уншахые, Сэлмэг Сампиловна Сампилова жүжэгтэ наадахые һургадаг байгаа. Цэрэн Шагжинай “Гурбан түр” гэжэ жүжэгтэ Ешин басаганай, мүн бусадшые рольнуудые шадабаритайгаар гүйсэдхэһыень харагшадын һанаха байха. Дуулажашье, хатаржашье шададаг.

10-дахи класста һуража байхадаа, “Сагаан һарын дангина” конкурсно хоёрдохи һуури эзэлээ. хургуулийн “Толон” ансамблин хүтэлбэрилэгшэ, залуу композитор Ринчин-Доржо Бурхив шүлэгүүдэйн суглуулбаринаа шэлэжэ, дуунуудые бэшэһэн байгаа. Богонихоноор хэлэхэдэ, мэргэжэлтэ багшанарайн оролдолого, мүн Зоя Мункуевагай бэлиг, талаан үрээ харуулжа эхилээ гэжэ хэлэмээр. Тэрэнэй шүлэг дээрэ бэшэгдэһэн дуунуудые нютагай “Толон”, “Нарад”, “Үетэн” ансамблнуудай дуушад дуратайгаар дууладаг.

Аймагай “Хэжэнгын гол” һониндо Зоян шүлэгүүд нэгэнтэ бэшэ толилогдоһон байха. Энэ удаа “Буряад үнэн” һониннойнгоо шюурта Зоя Мункуевагай шүлэгөөр бэшэгдэһэн, олондо мэдээжэ болоһон гурбан дууень та бүгэдын һонорто толилхоннай.

Т. НИМБУЕВ.

ДУРАН

Айдархан залуу һаһандаа
Шамтай уулзаһандаа
баяртайб.

Арбанхан зургаатай
һаһандаа
Шамтай эндэхэнэ золгооб.

Дуулажал байнаб шамдаа,
Дууданаб мүнөө шамаяа.
Дурамни ерыш намдаа,
Дурданаб мүнөө шамаяа.

Ханилсан нүхэрни дүтэлш,
Халуухан дурааа бэлэглш.
Наашаа эрьеш дурамни
Сэлмэг гэрэл нюдөөрөө.

БЭШЭГ

Ши намһаа холош,
Би шамай һананаб.

Ши намай дууланагүйш,
Би шамдаа дуратайб.

Бэшэг бэшээд хаянаб,
Шамай мартаха
шадалгүйб.

Зоя МУНКУЕВА

Хэзээ шамтай уулзахабиб,
Ханилһан минии нүхэрни.

Үдэш болоходонь,
һанан һанан унтанаб.
Бүхэли үдэш минии
Зүүдэндэм үзэгдэн байнаш.

МИНИИ ДУРАН
Булаг шэнги тунгалаг—
Тэнюун шарайш нэргэлэн.

Намай харан һууһан
Нангин минии дуранши.
Мийэрэн мийэрэн
һуухадаа,

Минии сэдхэл туяанаш.
Дуулан хөөрэн һуухадаа,
Дура зүрхыем буяанаш.

Хүхын дуунай абян—
Хүндын голой шааяан.
Түрүүшын минии дуранши—
Түби энэ дэлхэй дээр.

Улаан-Үдэ хотын 330 жэлэй ойдо

Ниислэл хотын
тогтоһоор 330 жэлэй
баярта зорюулагш
искусствын
бэлигтэнэй ехэ конц
үнгэрһэн гарагай
оперо,
академическэ театр
ордон соо болобо. Со
эй арадай артистнууд
Базарсадаев, Дугар
Дашиев,
Шойдагбаева болон үн
нэрэ зэргэтэй бус
артистнууд, соёлой ам
ябуулагшад хабаада
байна.

Японой наада өрөө
һубариһан аха
хотонуудай мэргүүд бол
бусад үндэр айм
концертдэ байлсаба.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: К
Базарсадаев Улаан-Ү
тухуй дуу хангуурда
Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ

ШЭНЭ УУЛЗАЛГАНУУД ХҮЛЭЭНЭ

Республикын
хүүхэдэйн “Ульгэр”
театрта үнгэргэгдээг
искусствын павильон
энэ жэлэй һүүлшын
уулзалга болобо. Энэ
уулзалгада мүнөө үеын
искусствад
дуратайшуул олоороо
суглараа.

Уран зурааша
В.Базаров, Буряад
Республикын габыата
артистка С. Бунеева,
композитор Л. Санжиева,
модельер З. Дамбиева,
поздүүд С. Нестерова,
М. Банщикова,
Л.Хадаханэ, Д.Абидуев,
А. Тумахани, хүгжэмэй
колледжын оюутад К.
Буинов, Б.Будаев,
Д. Бальжинимаев,
хореограф А. Хабитуев,

Буряадай гүрэнэй филармониин солистка
Д.Пурбуева гэгшэд сугларагшад урда уран
бэлигээ харуулба.

Искусствын павильондой гэгшүүд бэлигтэй уран
зурааша Валентин Базаровай зурагуудые хаража,
Буряад ороноороо омогорхоһон байна.

Эржена Жамбаловагай зохёһон “Хун шубуун”
гэхэн дуунай хүгжэм доро хореограф А. Хабитуев
болон тэрэнэй хатарай бүлэг шэнэ хатар гүйсэдхөө.

Базар Цырендашиевой буряад дуунуудые, ород
арадай урданай романснуудые филармониин
дуушан Д. Пурбуева дуулаба. Тэрэндэ
фортепиано дээрэ Л.Хегай наадажа үгөө.

Искусствын павильондо эгээл түрүүшынхөө
поздүүд М. Банщикова, С. Нестерова, Л. Хадаханэ
гэгшэд хабаадажа, оһоһынгоо шүлэгүүдые уншаа.
Тэдэнэй поэзитуд бүрээ ондооһыёһаа, бултынёһа

уянгата шүлэг
ниилүүнэ. С. Нестер
ЛВРЗ-гэй уран зохёом
хүгжэмтэ “Олимп” гэх
нэгдэһые ударниста
Харин Л. Хадаханэ
кооперативна техникум
“Янина” гэхэн хууль
хүтэлбэрилнэ. Тэрэ хууль
нэрэнь хитадай гүнзгий
“инь-янь” гэхэн ойлгоһон
эхитэй юм.

Хүгжэмэй колледж
оюутад Б. Бунеева,
Д.Бальжинимаев гэгш
мүнөө үеын эстра
дуунуудые гүйсэдхөө.
Б.Будаев композитор
Л.Санжиева болон хала
поэт Н. Санджиев гэгш
зохёһон “Бэлиг” гэх
нэрэтэй шэнэ
ханхинуулба. Харин
хүгжэмэй колледжын 2-д

курсын оюутан К. Буинов ород композиторнууд
романснуудые тон һайлаар дуулаба. Тэрэнь
дуунай багшань В. Б. Елбаев юм.

Модельер Зоя Дамбиева ходоодоо хүн зохёом
анхаралтатадаг гэгшэ. Мүн энэшыё удаада тэрэнь
харуулан шэнэ моодын хубсаһануудыг олоһон
һайшаагдаа.

Буряад Республикын габыата артистка
Светлана Бунеева энэ үдэшыё хүтэлбэрилнэ
гадна, композитор Л. Санжиева, поэт Б. Юн
гэгшэдэй шэнэ дуунуудые гүйсэдхөө.

Иигэжэ манай искусствын павильон ерэхэ
болотор забһарлалта хэхэнь.

А. САНЖИЕВА, композитор
искусствын павильонин эмкитэ

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: филармониин дуушан
Д.Пурбуева.

А. АЛТАЕВАЙ

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А.Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННОКОЛЛЕГИ: РИНЧИНОВ С.Д. (редакторай орлогшо), ЖИГЖИТОВ
Б.М.Ж. (харюусалгата секретарь), ГАРМАЕВ Р.Б. (Буряад Республикын Президентын ба
Правительствын аппарат), СУНДАРОНД Д. (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудыё
даагшад: ДАШЕЕВА Г.Х., ДОНДОГОЙ Ц.Ц., ОЧИРОВ С. Д., САМБЯЛОВА Т. В.,
ПИПТАЕВ В.И. (хэблэлэй директор).

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ,
Каландаршвилиин
үйсэс, 23. “Буряад үнэн”
газетын редакци.

Газет хэблэлэй 2
хуудалан хэмжээтэй.
Индекс 50901.
Хэлэг 3772.
Хэблэлдэ
тушаагдалан саг 17.00.

“Республиканска типографи” гэхэн
АО-до газет хэблэгдээ.
Директорайн телефон: 2-40-45.
Б-0079-дэхи номертойгоор
бүридхэлдэ абтанхай.
Заказ № 7800.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшын - 2-68-08, харюусалгата секретарин - 2-50-52, секретариатай - 2-62-62, таһагууд: нийтлэл
политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическэ - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон хургуутнуудай - 2-60-21, (даагшань), 2-57-43,
42-19; Закаменскта - 30-61.

“Бурятия” хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-35-95.